

Pénzes Lóránd

A BODZAVÁMI VESZTEGINTÉZET KÁPLÁNSÁGA

Az alsóháromszéki és barcasági plébániák levéltárát őrző Gyulafehérvári Főegyházmegyei Levéltár Sepsiszentgyörgyi Gyűjtőlevéltárából teljes mértékben hiányoznak a nemzetiségi és katolicizmus szempontjaiból peremvidéknek számító Bodzavám¹, Felsőtömös és Hidvég egyházközségének iratai. A három település közül a két utóbbi napjainkban is kápolnával ellátott leányegyházközség, de Bodzavámon csupán egy kápolnarom tanúskodik a 18–19. századi vallásos életéről. Ezek a Bodzavámon fennálló vámhivatal és vesztegintézet katolikus kápolnájának a romjai. Jelen tanulmányban arra vállalkozunk, hogy betekintést nyújtsunk a bodzavámi katolikus vesztegintézeti lelkészség² létrehozásának körülményeibe, a hozzátartozó kápolna felszereltségébe, az itt szolgáló szerzetesek életébe, illetve választ kívánunk adni az egyházközség megszüntetésének okaira is. Írásunkkal egy nemzetiségi és vallási szempontból idegen környezetbe beékelte lelkészségnek kívánunk emléket állítani, mely a 19. századi határszélen a magyar hitélet és nyelv végvára volt.

Bodzavám³ (Vama Buzăului) Brassótól 31 km-re keletre, a Bodza folyó felső folyása mentén fekszik, a Bodzaforodulói-medencében. Nevét a Bodzai-szoros bejáratánál található létesítményről kapta. 1876-ig Felső-Fehér vármegyéhez, utána 1930-ig Háromszék vármegyéhez tartozott, ezt követően csatolták az akkori Brassó megyéhez. Jelenleg is Brassó megyéhez tartozó községközpont, a hozzá tartozó Egrestő, Kisbodza,

Döblön és Stăvărești falvakkal. A Bodzai-szoroson kialakult határátkelőhely kulcsfontosságú szerepet töltött be Havasalföldet Erdéllyel összekötő személyi és áruforgalomban, mivel a Tömösi-átjáró⁴ megnyitásával ez képezte az egyedüli, szekérrel használható határátlépőt a Kárpát-kanyarban, az Ojtozi-szoros és a Törcsvári-szoros között. Jelen írásunkban nem tartjuk feladatunknak a Bodzai-szoros szerepének számbavételét Erdély történelmében mivel ezt a szakirodalom már megtette, azt azonban megemlíjük, hogy a határátlépő az erdélyi fejedelemség, majd nagyfejedelemség korában kiemelt jelentőségű volt. 1764-től 1849-ig a határátlépőt a székely határőrezredek kirendelt alakulatai őrizték. Az 1867-es Kiegyezést követően ellenőrzését a Magyar Királyi Pénzügyőrség látta el, a császári és királyi közös hadsereg a határvédelemben csak szükség esetén vett részt.⁵ A határon áthaladó áruforgalmat a vámhivatalok,⁶ a személyi forgalmat pedig a Belügyminisztériumnak alárendelt csendőrség ellenőrizte. A központi szervek mellett a határvédelemben és a személyi, illetve áruforgalom ellenőrzésében a helyi és megyei szervek, így a szolgabírói kirendeltségek is jelen voltak.⁷ Ezzel a hivatali réteggel kell számolnunk Bodzavámon. A vámhivatal eredetileg Kisbodzán jött létre, de 1787-ben leköltözött Bodzára, a bodolai Béli család birtokára. A hivatal számára átengedett területért cserébe a kincstár évi 1500 veder bor vámmentes behozatalát engedélyezte Havasalföldről a Bélieknek, akiknek előjoga 1848-ban szűnt meg.⁸ A település

¹ Az 1823-as egyházlátogatási jegyzőkönyv szerint a káplánság levéltára csupán az anyakönyvekből és a protokollumokból állt. A káplán is csupán négy könyvvel rendelkezett, köztük a papok számára napi imádságokat tartalmazó breviáriummal. A bodzavámi egyházközség iratai sajnos nem maradtak fenn, így kutatásaink során csupán közvetett forrásokat használhattunk: a bodzavámi egyházközségnek a sepsiszentgyörgyi állami levéltárban őrzött, 1769-től vezetett anyakönyvét, a Gyulafehérvári Főegyházmegyei Levéltárban őrzött vesztegintézeti lelkészségekre vonatkozó hivatali levelezések gyűjteményét, püspöki hivatali iratait és egyházlátogatási jegyzőkönyveket, valamint ennek a Sepsiszentgyörgyi Gyűjtőközpontjában a rendezett brassói plébánia és főesperesség iktatott iratait. Iratkezelés és termelés természetesen Bodzavámon is volt, annak ellenére, hogy az 1823. évi püspöki vizitációs jegyzőkönyv megjegyzi, a keresztelelési, házassági, halotti anyakönyveken és a püspöki és királyi ren-

deletek protokollumán kívül egyéb iratanyag nem található az egyházközségben. A későbbiekben felerősödött az irattermelés, hiszen 1858-ban például 109, a következő években átlagosan évi 60 iktatott iratról tud a Bodzavámi anyakönyvben vezetett irateltár. (GyFL, Fond I. 4, *Sepsi Miklósvar, Decretum Capellaniae Bodzensis*, 1823, 6; SÁL, Fond 105, Nr. 392, 10–17.)

² A tanulmányban a bodzavámi vámhivatali és vesztegintézeti lelkészség megnevezésére az egyházi iratokban szereplő vesztegintézeti lelkészség elnevezést használom.

³ A 18. században használt latin alakja: Bozza Passus ad Valachiam.

⁴ Vö. NAGY Botond 2007, 441.

⁵ Uo., 437.

⁶ A vámhivatalok szerepéről részletesebben l. NAGY Botond 2008, 377.

⁷ NAGY Botond 2007, 437.

⁸ ORBÁN Balázs 1873, 68.

állandó lakói a határrendészeti feladatokat ellátó katonák mellett főként román zsellérek és a barcasági falvakból érkező betelepülők voltak, akik a 19. században nagy számban telepedtek le a vámház közelébe. Orbán Balázs leírásából ismerjük, hogy az 1860-as években a bodzai vámház 130 lakóház tartozott, akiknek lakói a lakhatásért a tulajdonos Béli és Mikses családnak tartoztak fizetéssel.⁹ A túlnyomórészt görögkeleti hitű lakók főként juhtenyésztéssel és kereskedéssel foglalkoztak.¹⁰ A rendelkezésünkre álló népesedési és felekezeti statisztikák ismeretében megállapíthatjuk, hogy nemzetiségi szempontból a vámhivatal virágkorának tekintett, 1850–1880 közti időszakban is csupán a település lakosainak mintegy 8–7%-a volt magyar, 1,5–1% német, a többi román ajkú (1850-ben megkülönböztetve 7% cigány). Felekezet szerint mintegy 6–4% (40–46) római katolikus és 1,5–4% evangélikus, illetve református.¹¹ Orbán Balázs a bodzavámi látogatásakor 60 katolikus hívőről ad hírt. Furcsállotta is, hogy külön papjuk volt, s külön lelkészséget alkotott,¹² pedig a népszámlálásokkal egybevetve másfélszeres katolikus lélekszámmal számolt.¹³ Igazat kell adnunk neki, hiszen még a 19. században is, amikor nem beszélhettünk az erdélyi katolikusok között paphiányról, egy 40–60 fős közösség számára külön papot biztosítani pazarlásnak tűnhet. Kinevezését nem is a hívek száma indokolta, hanem a birodalmi szempont. Az uralkodó számára ugyanis fontos volt, hogy a határátkelőhelyeken létrejött vámhivatal tisztjei, illetve azok családtagjai a birodalmi eszméket is közvetítő katolikus vallás gyakorlatával élhessenek. Ennek köszönhetően a 18–19. században az erdélyi határátkelőhelyek közül hét határátlépőn létesült vesztegintézeti lelkészség.¹⁴ Ezek egyike volt a Felső-Fehér vármegyéhez tartozó Bodzavám, de hasonló létesült a Csíkszékhez tartozó Gyimesbükkön és Gyergyótölgyesen, a Brassó-vidékhez tartozó Felsőtömösön¹⁵ és Töröcsváron¹⁶, a Háromszékhez tartozó Ojtozban, a Szebenhez tartozó Vöröstoronyban.¹⁷ Ezek közül Bodza, Töröcsvár és Felsőtömös egyházkormányzati szempontból

a Barcasági Dékánuság és Sepsiközségi esperességhez tartozott, melyet a brassói apátplébános vezetett, főesperesi minőségben. (A vesztegintézetek hivatali működését ugyanakkor a brassói székhelyű Erdélyi Királyi Vesztegintézetek Felügyelősége ellenőrizte.)

A vesztegintézetek korabeli latin eredetű megnevezése, a *contumacia*¹⁸ napjainkra már kikopott a szóhasználatból, de a 19. században sajátos státusz volt *contumac* lelkésznek lenni. Egyrészt állami hivatalnoknak tekintették őket, másrészt egyházi személyeknek.¹⁹ A vesztegintézeti önálló káplánuságokat, *contumac* lelkészségeket uralkodói rendelettel hozták létre, a királyi kincstár terhére. Az alapító közvetett módon a kincstár, amely egyben patrónusa és kegyura is volt az önálló káplánuságoknak. Gondoskodott az egyházi épületek, így a templom, a plébániaépület és a hozzá tartozó kertek építéséről és fenntartásáról, valamint a lelkész fizetéséről. A vesztegintézeti káplánuságokat, mint már említettük, azzal az elsődleges céllal hozták létre, hogy a határátkelőhelyeken székelő kincstári tisztikar és személyzet, valamint azok családjának lelki ellátását biztosítsák. Előfordult, hogy megalakulásukat követően egyháziilag hozzájuk csatolták a közelükben levő településeket is, annak ellenére, hogy azok a vármegyei közigazgatáshoz és nem a kincstárhoz tartoztak. Így a káplánuságok plébánia rangot nyertek, mint ahogyan nyomon követhetjük ezt Bodza, Felsőtömös és Ojtoz esetében is.²⁰ Ezért a vesztegintézeti lelkészeknek elsődleges feladatát a lelkipásztori teendők végzése képezte, de a helységben a tanítói feladatok végzését is köteleességgé tették.

Bodzavámi káplánuság – plébánia

A lelkészség keletkezését a szerzetesrendi és egyháztörténeti munkákban kutatva számos ellentmondásba ütközünk. Az 1882-es egyházmegyei sematizmus szerint a vesztegintézeti lelkészség 1749-ben jött létre,²¹ míg a 19. századi erdélyi papi sematizmusok²² 1794-re teszik a lelkészség alapításának kezdőpontját.

⁹ Uo. Az 1823. évi egyházlátogatási jegyzőkönyvben is találunk erre vonatkozó megjegyzést: „*Parochus ut autem populus*”. (GyFL, Fond I. 4, *Sepsi Miklósvár, Decretum Capellaniae Bodzensis*, 1823, 7.)

¹⁰ Számukra 1848-ban épült kőből és téglából templom, Urunk mennybemenetelének tiszteletére, Dimitrie Dogariu plébánossága idején. Előtte magánházaknál miséztek.

¹¹ Vö. VARGA E. Árpád 2002, 153, 197.

¹² ORBÁN Balázs 1873, 68.

¹³ Vö. VARGA E. Árpád 2002, 197.

¹⁴ A Hátszeg vidékén lévő vulkáni vesztegintézetnél nem volt önálló lelkész, oda a hátszegi ferencesek jártak ki oltárszolgálatot végezni évente hat alkalommal, ezért nem soroljuk az vesztegintézeti lelkészségek közé.

¹⁵ 1792-ben alapították az egyházközséget, de már jóval előbb, 1770-től tevékenykedtek itt a brassói ferencesek, kisebb megszakításokkal 1855-ig. (GYÖRGY József 1930, 399.)

¹⁶ 1769-ben alapították, első lelkész a ferences Seikel Benitus.

¹⁷ GyFL, I. 13/d, 286/1882.

¹⁸ Vesztegzár, veszteglőhely.

¹⁹ Ebből a kettős jogállásból következett a nyugdíjképeség hiánya is.

²⁰ L. az 1. mellékletet, mely a vesztegintézeti lelkészségek fenntartásának anyagi alapjaiba is betekintést nyújt.

²¹ ScTr 1882, 34.

²² ScTr 1848, 31–32; CcTr 1867, 18; Cc Tr 1874, 16–17; CcTr 1878, 20.

Ez utóbbi évet tette meg az 1823. évi egyházlátogatási jegyzőkönyv is az egyházközség alapítási évének.²³ Mivel a bodzavámi lelkészség anyakönyveit 1769-től már folyamatosan vezetik²⁴, a tisztázáshoz megvan szerencsére egy biztos legkésőbbi évszám, ugyanakkor az 1794. évszám esetében egyértelmű a tévedés.²⁵ Valóban, György József ferences történész rendtörténeti monográfiájában már 1758-tól közölte a Magyarbodzán szolgálatot teljesítő lelkészek névsorát.²⁶ Így 1758–1761 között Mihálc Izidor az esztelneki rendházban lakó minorita ferences²⁷, 1761–1763-ban Fazakas Sámuel²⁸, 1763–1764 között Trencsényi Nórbert, 1764–1765 között Baricz Ferenc ugyancsak esztelneki minorita ferences működött itt.²⁹ A teljesség kedvéért fontos megjegyeznünk, hogy a fenti szerzetesek a zágoni Jankó család házi káplánjaként tevékenykedtek, és nem csupán az említett falut, hanem a teljes Orbaiszék katolikusait lelkigondozták. Kizárólag bodzavámi lelkészeknek megtenni őket rendtörténeti túlzás. Nevük szerepel ugyan a zágoni katolikusok anyakönyvében,³⁰ de mellettük még jó néhány szerzetes³¹ és nem utolsósorban Nagy Ferenc imecsfalvi plébános nevével találkozunk az 1758–1765 közti időszakban.³² György József szerint Magyarbodzán³³ 1765-ben P. Csíki Placid, 1769-ben pedig Eisler Florián működött még,³⁴ de ez a zágoni anyakönyvekből nem igazolható. Megjegyezzük azt is, hogy a 18 századi zágoni anyakönyvekben egyetlen bejegyzés sem utal Bodzavámra, tehát szentmise bemutatás lehetett, de Zágonból megoldott szentség kiszolgáltatás nem történt a Bodza menti határátke-lőn. Igazolható módon a vesztegintézeti lelkészség megalapítására 1763-ban került sor. Mária Terézia császárnő ugyanis ekkor szólította fel az obszerváns

Erdélyi Szent István Rendtartomány előjáróját, hogy küldjön ferences szerzetest Bodzavámra. Az uralkodó ugyanakkor az itt tevékenykedő lelkész számára 200 Ft évi fizetést és 12 öl tűzifát rendelt.³⁵ A fenti adattal összhangban van a bodzavámi lelkészség anyakönyvének első bejegyzése, melyet 1769 augusztusában P. Göndör Simon ferences szerzetes tett a házassultak anyakönyvében.³⁶ Következtetesként elmondhatjuk, hogy 1749-től, sőt néhány évtizeddel korábban is gondolhatták a település kisszámú katolikus lakóit, de az 1763. évi uralkodói rendelet eredményeként az anyakönyvekből is igazolható módon 1769-ben költözött először helyben lakó ferences szerzetes a határátkelőre. Itt a rend két ága, a minorita és az obszerváns felváltva teljesített szolgálatot 1827-ig. Ezt követően már az erélyi püspök rendelkezett a lelkészi állomás betöltéséről.

Amint azt fennebb említettük, a vesztegintézeti lelkészség először Kisbodzán jött létre, de a vámhivatal 1787-ben leköltözött Bodzavámra,³⁷ és vele együtt a lelkészség is. Erre utal a Battyhány Ignác erdélyi püspöksége alatt készült 1788. évi sematizmus, mely Bodzát már a ferences szerzetesek adminisztrálásában említi.³⁸

A káplánság, *capellania* a Barcasági Dékánóság hatáskörébe tartozott, adminisztrátorai 1769-től a kantai minoriták közül kerültek ki, majd 1779-től az obszerváns ferencesek tevékenykedtek itt. Utánpótlásról 1827-ig az Erdélyi Szent István Provincia gondoskodott, ezt követően 1872-ig az erdélyi püspök, majd az utolsó lelkészt az erdélyi főpásztor kérésére ismét a ferences tartományfőnök nevezte ki, P. Barthó Boldizsár személyében, aki a plébánia 1888. július 1-jén történt megszűnéséig működött itt. Az

²³ Igaz, uralkodónak tévesen II. József császárt nevezte meg. (GyFL, Fond I. 4, *Sepsi Miklósvár, Decretum Capellaniae Bodzensis*, 1823, 3–4.) II. József (1780–1790) császár 1765-től kezdődően Mária Terézia mellett társuralkodóként már támogatta az alsópapságot, így elképzelhető lenne a káplánság alapítás, de sem az 1749-es, sem az 1794-es alapításként megjelölt év nem illeszkedik uralkodásának éveibe.

²⁴ A sepsiszentgyörgyi állami levéltárban őrzött anyakönyvet nem bodzavámi, hanem bodzafordulói néven vették leltárba. Az anyakönyvek azért kerültek ide, mert 1960-tól 1968-ig Bodzavám Brassó tartomány Kézdi rajonjához tartozott, az pedig levéltári szempontból Sepsiszentgyörgyhez.

²⁵ Ez a téves keltezés az 1749-es évszám utolsó két számjegyének felcseréléséből is származhatott, de valószínűleg az magyarázza, hogy a bodzavámi kápolna 1794-ben épült fel.

²⁶ GYÖRGY József 1930, 413. Magyarbodza 1930-ban az össze-vont volt Felső-Fehér megyei Bodzavámot, volt sepsiszéki Bodzafordulót és volt orbaiszéki Szitabodzát jelentette. Ezek közül viszont csak Bodzavámon éltek római katolikusok, tehát itt is Bodzavámra vonatkoznak az adatok.

²⁷ 1713-ban született Altorján. 1732-ben lépett be a rendbe, majd hat év múlva pappá szentelték. Szűz Mária tisztelője volt. 1740-

ben Zágonban adminisztrátor, 1742-ben Medgyesen, 1754-ben Esztelneken házfőnök, 1760–1764 között Maroszentgyörgyön gróf Petky Istvánnál házikáplán. 1781-ben hunyt el a csíksomlyói rendházban. (Uo., 439, 191, 211, 275, 417, 545.)

²⁸ 1769-ben, valamint 1775–1778 között Sepsikőröspatakon gróf Kálnoky Antal házi káplánja. (Uo., 430.)

²⁹ Uo., 413.

³⁰ SÁL, Fond 105, Nr. 705, 11–14.

³¹ 1758-ban P. Bögozi Márton minorita, 1760 P. Bartók Rókus és P. Molnár esztelneki minorita, 1765-ben P. Gerdakovecz Fülöp illyefalvi pálos szerzetes, Sándor Lajos sepsiszentiváni plébános és P. Cziko Balázs. (Uo.)

³² Uo., 11–14.

³³ Vö. 26. jegyzet.

³⁴ GYÖRGY József 1930, 413.

³⁵ Uo., 21; ScTr 1882, 34.

³⁶ SÁL, Fond 105, Nr. 392, 6.

³⁷ ORBÁN Balázs 1873, 68.

³⁸ A ferences szerzetesek adminisztrálták még Brassó, Felsőtömös és Töröcsvár településeket a Barcasági Dékánóság területén. (BeCc-Tr 1788, 17.)

obszerváns ferencesek főként az 1506-ban létrejött³⁹ és a reformáció után, 1729-ben újjáalakult brassói rendházzal⁴⁰ voltak kapcsolatban, onnan jöttek, és szolgálatuk után oda tértek vissza.⁴¹

Mivel a káplánság patrónusa a kincstár volt, a lelkipásztor kinevezése is összetett módon történt. A káplánt a tartományfőnök nevezte ki, de II. József már uralkodása kezdetén a provinciálist az erdélyi püspöknek rendelte alá, így a gyakorlatban ez utóbbi akarata érvényesülhetett a szerzetesek kinevezésekor is. Sőt az uralkodó az 1785. évi rendeletében egyenesen utasította a püspököket, hogy hiányos papságukat szerzetesekkel egészítsék ki, így az erdélyi püspök a rendtartományhoz tartozó szerzetesekkel is úgy rendelkezett, mint saját egyházmegyéjéhez tartozó papokkal. Szabadon nevezte ki adminisztrátornak bármelyik üresen álló plébániára illetve vesztegintézetre. Meg kell jegyeznünk azonban, hogy a külső lelkészkedés nem állt ellentétben a barátok tevékenységével, hiszen már korábban is számtalan parochiát gondoztak, voltak kisegítő vagy tábori papok, főúri családoknál házi káplánok.⁴² Az 1820-as évekre a szerzetesekre vonatkozó korlátozó rendeleteknek köszönhetően jelentősen megcsappant a barátok száma,⁴³ ezért 1827–1872 között már világi papok látták el a bodzai vesztegintézet adminisztrálását. Így a lelkészek kinevezési módja is megváltozott: az erdélyi püspök három jelöltet ajánlott, melyből egyet a kincstár, a Kiegyezést követően pedig a magyar földművelési ipar és kereskedelmi miniszter fogadott el és erősített meg. A lelkészeket az erdélyi püspök nevezte ki, beiktatásukat a brassói apátplébános-főesperes végezte, a vámhivatal vezető hivatalnokainak jelenlétében. A 19. század második felében a vesztegintézet feletti felügyeleti jogot a fennebb említett miniszter gyakorolta, elfoglaltsága esetén államtit-

kárai. A világi papok kinevezése maga után vonta a vesztegintézeti lelkészség egyházi jogi besorolásának megváltozását is, így 1827-től kezdődően már plébániaként emlegetették a korábban káplánságnak nevezett egyházközséget. Ennek életében meghatározó szerepet töltöttek be a vesztegintézet igazgatói, akik a patrónus helyi képviselőjeként támogathatták vagy éppen megtűrhettkék az éppen ott tevékenykedő lelkészt. Pártolásuk vagy elutasításuk a katolikus ügy előrehaladását, esetleg visszafejlődését eredményezte a határátlépőn. Rajtuk múltott az épületek fenntartása, a lelkész javadalmainak folyósítása, esetleges pótlékainak megítélése és kiadása. Például míg Reschitzki Ferenc hitét is buzgón gyakorló vesztegintézeti igazgató,⁴⁴ addig egy századdal későbbi társa, Szalka Elek oly mértékben közömbös a vallásos élet iránt, hogy még a kápolnát is át akarta adni a reformátusoknak. A vesztegintézet vezetőinek a katolikus egyházközség életében betöltött szerepéről az alábbiakban még visszatérünk.

A vesztegintézet katolikus életének virágkora az 1850–1880 közti időszakra tehető, ez alatt a hívek száma a materben és a hozzá tartozó Kraszna filiában⁴⁵ meghaladta a 100 főt.⁴⁶ A lélekszám alakulása Bodzavámon jórészt az ott állomásozó hivatalnokok számával volt összefüggésben,⁴⁷ Krasznán pedig az üvegcsúrnél dolgozó munkások számától függött. A fennebb említett három évtized alatt a születések száma összesen 205 volt (6,83 fő/év) házasságkötéseké 27 (0,9 házaspár/év), az elhalálozások 137 (4,56 fő/év). A fenti szám adatok értékét akkor kapjuk meg, ha összevetjük a lelkészség fennállásának 1769–1891 közti időszakában kiszolgáltatót szentségek számával, mely alapján 500 keresztelest, 57 házasságkötést és 229 temetést jegyeztek.⁴⁸ Amennyiben a megkeresztelték a helységekben maradtak volna, a lelkész-

³⁹ BODÓ Márta 2003, 125.

⁴⁰ A brassói rendház ugyanis csak a 18. század utolsó évtizedeiben tartozott a népesebbek közé. Ezt követően már csak 2–3 állandó lakóval rendelkezett. Az 1783-as összesítés szerint Kolozsváron 29, Désen 25, Csíksomlyón 19, Mikházán 24, Medgyesen 17, Nagyszebenben 16, Fogarason és Brassóban 13, Esztelneken 12, Székelyudvarhelyen, Vajdahunyadon és Szamosújváron 11, Szárhegyen 10 páter tartózkodott a rendházakban. (GYÖRGY József 1930, 131.)

⁴¹ A brassói rendház történetéről l. SZABÓ György Piusz 1921, 214.

⁴² 1783-ban például 112 helyen láttak el külső lelkési teendőket.

⁴³ GYÖRGY József 1930, 111–114.

⁴⁴ 1780-ban tanúskodott a házasságkötésekkor. (SÁL, Fond 105, Nr. 391, 6.)

⁴⁵ Itt Gróf Mikes Benedek üvegcsúrt létesített. Az itt dolgozó munkások számára épített 1856-ban kápolnát Szent Margit tiszteletére. Anyakönyveit is ettől az évtől vezették. A kápolna

patrónusa a bodzavámi templommal ellentétben itt az alapító Mikes család volt. A liturgia nyelve a magyar, német és a szláv. 1872-ben a településen 70 katolikus élt, jóval több, mint Bodzavámon, egy évtizeddel később azonban számuk 18 főre esett vissza. (GyFL SGyL, Bpl, XIII, *Relatio periodica*, 39/1882.)

⁴⁶ Bodzán 60, Krasznán 80 római katolikus hívő. (ScTr 1867, 18.)

⁴⁷ Az Osztrák–Magyar Monarchiában a személyi, illetve az áruforgalmi korlátozások, valamint a tiltások feloldása összefüggésben volt a vesztegintézetnél szolgálatot teljesítő hivatalnokok számával. Az idevonatkozó törvények és miniszteri intézkedések ismertetését nem tartom feladatommá, de példaként kiemelem az 1882. évi határozat életbeléptetését, mely a marhavésszt megakadályozandó megtiltotta minden Romániából származó kérődző állat behozatalát. Ezért a vámhivatal tisztjeinek, így a katolikusainak is a száma tovább csökkent az 1880-as években. (Vö. NAGY Botond 2008, 382.)

⁴⁸ A vesztegintézeti lelkészség fennállásának népességmozgalmi adatait l. a 2. melléklet táblázatában.

ségnek lett volna lehetősége megerősödni, de az ideiglenesen itt lakó hívek miatt erre nem volt alkalom. A sajátos jogállású egyházközség a közel két évszázados fennállása alatt végig megmaradt egy nemzeti szórványban élő kis közösségnek, mely létét előbb az osztrák, majd főként a magyar államérdeknek köszönhette. Igaz, fenntartása a hívek számától is függött. Az 1880-as években a katolikusok száma ismét erőteljes csökkenésnek indult,⁴⁹ és újból előkeült az 1860-as évektől szunnyadó kérdés: érdemes-e fenntartani állami pénzből a közel félszáz katolikus miatt az amúgy is hanyatlófélben levő vesztegintézeti lelkészséget? A tagadó válasz birtokában 1888 nyarán felszámolták a plébániát, és a hívek ellátását a szomszédos Zágony lelkipásztorára bízták.

Lelkészek – káplánok

A vesztegintézetnél szereplő papokat a 18. század elején a *capellanus* névvel illették, mivel a püspök a ferences szerzetesek közül nevezte ki őket. Az 1827-től már erdélyi egyházmegyes papok végeztek itt szolgálatot, ezért aláírásaiknál már a *parochus Bodzaensis et contumacia capellanus* megnevezés szerepelt. A bejegyzés már a lelkipásztorok működési terét is hivatott megjelölni: a vesztegintézetnek káplánjai, de a település lakóinak plébánosai voltak az itt állomásozó papok. Nem túlzás azt állítanunk, hogy a világi papok számára büntetésnek minősült, ha főpásztortól ide kaptak kinevezést. A nehéz megközelíthetőségből fakadó elszigeteltség⁵⁰ érzését tetőzte a silány fizetés⁵¹ és a hegyi életformával járó nehézségek vállalása. Amint az alább közölt lelkésznévtárból kiderül, a papok sűrűn váltották egymást a vesztegintézet plébániáján.⁵²

Az itt tevékenykedő lelkészek helyzetének jellemzését éppen Fogarasy Mihály erdélyi püspök adta meg a legtalálhatóbban, a földművelésügyi miniszterhez írt levelében. „A szomorú tapasztalás azt tanúsítja, hogy a félreeső, elszigetelt hegyesorsókban levő, úgynevezett vesztegintézeti káplánságokon az oda rendelt papi egyének vagy az erkölcsiség ösvényéről letántorodnak, vagy, ha egy két évet becsületesen kiszolgáltak, mindenáron más helyre kíváncsoznak. Ennek okát abban látom,

hogy ezen lelkészségek, dacára a megváltozott időviszonyoknak s a helyi körülményekből folyó megélhetési nehézségeknek, oly szűkmarkúan vannak javadalmazva, hogy az illetők az önfenntartás gondolai között legtöbbszörre a mértéktelen s nem ritkán a kicsapongó életben keresnek – elég helytelenül – könnyebbülést. Hogy ez mily megmérhetetlen kárára van a papi státusnak, nem szükség mondanom. Ehhez járulnak aztán számtalan olyan körülmények, melyek a művelt világtól ilyen helyekre száműzött papokat szakadatlanul keserítik és kedvetlenítik. Példaként nem kell messze mennem. Éppen a bodzai az 1869/70-iki télen – nem fejtegetem, minő indokból – az iskolára aplicált tűzifa átalány elvonatott, a verestoronyi lelkész folyó évi április elejétől mostanáig fizetéséhez nem juthatott, a 420 Ft-tal fizetett kontumác káplányoktól 35-40 Ft-nyira menő szolgálati díj követeltetik, s több efféle oka annak, hogy ilyen helyeken valamely érdemesebb s kitünőbb papokat a püspök nem tehet, miután ez nem előmozdítás, hanem inkább hátravettetés és büntetésnek tekintetik.”⁵³

Az alábbiakban közöljük a Bodzavámot adminisztráló szerzetesek és egyházmegyes papok jegyzékét. Bemutatásuknál fontosnak tartottuk életrajzi adataikat és állomáshelyeiket is feltüntetni. A tapasztalat azt mutatja, hogy a szerzetesek esetében leginkább a közelben levő kantai, illetve brassói rendházból kerültek ide rendtagok. Egyesek közülük házfőnökei is voltak kisebb residentiáknak, de a rendtartomány vezetésében felelős beosztást nem töltöttek be. Idekerülésük előtt néhányuknak még tapasztalata is volt a vesztegintézetek lelkipásztori ellátásában. Az itt szolgáló egyházmegyes, a szerzetesek szavaival élve világi papokról meg elmondhatjuk, hogy főként kezdő, korábbi állomáshelyükön segédlelkészként tevékenykedő lelkészek vagy nyugdíj előtt álló idős lelkipásztorok szolgáltak itt.

P. Göndör Simon *minorita*, 1769–1773

1769. augusztus 27-ről származik az első bejegyzése a házassultak anyakönyvében. Kantáról jött, majd háromévi működés után ugyanide tért vissza 1773 novemberében.⁵⁴

P. Nagy Antal *minorita*, 1773–1775

1752. szeptember 17-én született. Kantáról érkezett, Göndör Simon távozása után, 1775 februárjá-

⁴⁹ 1880–1891 között 21 keresztelést, 4 házasságkötést és 28 temetést jegyeztek.

⁵⁰ A lelkészek elszigeteltséget a püspökök is éreztették. Széles Lajos plébános lelkesen készült a főpásztori vizitációra, de a püspök a nehéz megközelíthetőség miatt nem látogatta meg Bodzát és Ojtozt, utasítva a főespereseket, hogy ők személyesen vizsgálják meg a lelkészségeket. Különös figyelmet fordítsanak a lelkész személyére és hivatalbeli működésére. (GyFL SGyL, Bpl, 375/1872.)

⁵¹ Az anyagi gondok nem csupán a szolgálatot teljesítő lelkészek

életét nehezítették, hanem a nyugdíjasokét is. Példa erre Török József plébános esete, aki 1851 telén bekövetkezett nyugdíjazása után is Bodzavámon maradt, de a kincstár nem folyósította számára nyugdíját, így teljesen jövedelem nélkül maradt. Utódja, Kovács József plébános a brassói főesperes közvetítését kérte, hogy elődje legalább évi 300 Ft ruha és élelmiszersegélyben részesüljön a püspöktől.

⁵² GyFL SGyL, Bpl, 3/1872.

⁵³ GyFL, I. 13/d, 1794/1870.

⁵⁴ SÁL, Fond 105, Nr. 391, 6.

ban jegyezte be az első keresztelest,⁵⁵ majd ugyanazon év októberében távozott.⁵⁶ Lamásch szerint három évvel később hagyta el Bodzát.⁵⁷

P. Narcissus Lindermann minorita, 1775–1776

A bajorországi Nördlingenben született. 1775-ben érkezett Bodzavámra. Működéséről az 1776. augusztus 9-én tett bejegyzés tanúskodik a keresztelek anyakönyvében. Utolsó bejegyzése 1777 októberéből származik,⁵⁸ ezt követően Kantára távozik, ahol 1791-ig tevékenykedett, később Sepsiszentgyörgyön, 1813-tól pedig a bukovinai Andrásfalván működött.⁵⁹

P. Staidl Miklós minorita, 1776–1779

Lamásch szerint 1776–1780 között működött a határátlépőn.⁶⁰ Tevékenységéről a keresztelek anyakönyvében 1777. március 18-tól kezdődően csupán négy bejegyzése tanúskodik.⁶¹

P. Wirsching Kreszcenc observáns ferences, 1779–1780. március, 1798. május–augusztus

Désánán született, 1740-ben. Tizenhét éves korában lépett be a rendbe, 1763-ban szentelték pappá.⁶² 1773–1775 között a dési rendházban lakott, és szülővárosának híveit adminisztrálta.⁶³ Két alkalommal szolgált Bodzán. A keresztelek anyakönyvének tanúsága szerint először 1780 február–április között. Ekkor Törösvárra küldték, ahol 1782–1784 között tevékenykedett, majd 1788-ban ismét vesztegintézeti lelkészként találjuk, Felsőtömösön.⁶⁴ 1798 májusában újból visszatért Bodzára,⁶⁵ hogy ugyanazon év őszén a brassói ferences rendházba költözzön, ahol október 30-án elhunyt.⁶⁶ Lamásch a következőket jegyezte fel róla: „Nagyon tanult férfi, jó szerzetes, kitűnő szónok volt. Németül, magyarul és románul jól prédikált”.⁶⁷

P. Bartalis Apollinarius observáns ferences, 1780. március

Feltehetőleg Wirsching Kreszcencet helyettesítette, mivel neve a keresztelek anyakönyvében tett 1780. március 8-án tett bejegyzésén kívül máshol nem fordult elő.⁶⁸ Pár hónap múlva már utódja, P. Török Ágoston gondozta a vesztegintézeti híveket.

P. Apollinarius a rend szárhegyi zárdájában hunyt el, 1796. március 20-án.⁶⁹

P. Török Ágoston observáns ferences, 1780. július – 1781?

A ferences szerzetes tevékenységéről csupán az 1780. július 27-én bejegyzett keresztelek tanúskodik. Mivel az anyakönyvekben a következő év nyarán tett bejegyzés a következő, de ezúttal másik szerzetestől, feltételezhető, hogy egy évig szolgált a vesztegintézet hivatalnokait és azok családjait.⁷⁰

P. Lembel Károly observáns ferences, 1781. július

Ideiglenesen tevékenykedett a vesztegintézetnél, melyről egy 1781. július 9-én tett bejegyzés tanúskodott a házassultak anyakönyvében.⁷¹

P. Eysler Flórián observáns ferences, 1782. március – 1783. október

1773-ban Mezőszengyel filiához tartozó Felsődetrehemben, báró Kemény Simon házában házi káplánként szolgált.⁷² A gyenge egészségű szerzetes 1782 tavaszán érkezett ide, majd 1783 végén távozott el Udvarhelyre. Bodzai lelkészkedésének emléket mindhárom anyakönyv bejegyzései őrzik.⁷³

P. Seikl Benitus observáns ferences, 1783–1788

1723-ban született a bajorországi Ratisbonban. 1741-ben lépett be az observáns ferences rendbe, előzőleg jezsuita volt. 1746-ban szentelték pappá.⁷⁴ Misszionáriusként érkezett Erdélybe. 1750-ben a dési ferences rendház lakója és Désakna plébániájának adminisztrátora, három év múlva pedig a Csíksomlyói konvent lakójaként adminisztrátorként Csíkszeredában találjuk.⁷⁵ 1755-ben már a szerzett által gondozott alsóporumbáki plébánia lelképásztora.⁷⁶ 1763-ban Verespatak adminisztrátora. 1768-ban Bajtay Antal püspök rendeletére Törösvárra ment, ahol a pestisben szenvedő betegeket és a menekülteket gondozta. Ő volt Törösvár első katolikus lelkésze. 1778-ban Csíksomlyóra került hitszónoknak, majd öt évvel később Bodzára lelkésznek. A keresztelek anyakönyvében először 1784 novemberében jegyezte be nevét, majd 1787 júliusáig folyamatosan itt tevékenykedett.⁷⁷ 1788 májusában halt meg, a brassói kolostorban.⁷⁸

⁵⁵ Uo., 1.

⁵⁶ Uo., 2.

⁵⁷ LAMÁSCH József 2010, 110.

⁵⁸ SÁL, Fond 105, Nr. 391, 2.

⁵⁹ LAMÁSCH JÓZSEF 2010, 110, 191; PÉNZES Lóránd 2011, 17–18.

⁶⁰ Uo., 110.

⁶¹ SÁL, Fond 105, Nr. 391, 2.

⁶² GYÖRGY József 1930, 585.

⁶³ Uo., 397.

⁶⁴ Uo., 399, 437.

⁶⁵ SÁL, Fond 105, Nr. 391, 2–3, 8.

⁶⁶ GYÖRGY József 1930, 146.

⁶⁷ LAMÁSCH JÓZSEF 2010, 110–111.

⁶⁸ SÁL, Fond 105, Nr. 391, 2.

⁶⁹ GYÖRGY József 1930, 323.

⁷⁰ SÁL, Fond 105, Nr. 391, 2.

⁷¹ Uo., 6.

⁷² GYÖRGY József 1930, 399.

⁷³ SÁL, Fond 105, Nr. 391, 2–6; LAMÁSCH JÓZSEF 2010, 111.

⁷⁴ GYÖRGY József 1930, 565.

⁷⁵ Uo., 395–396.

⁷⁶ Uo., 385.

⁷⁷ SÁL, Fond 105, Nr. 391, 2, 7–8.

⁷⁸ LAMÁSCH József 2010, 111; GYÖRGY József 1930, 146, 437–438.

P. Gal Ábel obszerváns ferences, 1787–1788

A német nemzetiségű szerzetes 1765-ben Boncnyíresen, Szék filiájában Jabronczky Mihály, majd 1767–1768 között a Gyulafehérvár melletti Bervén, Gyulay Sámuel altábornagy házi káplánjaként szolgált. 1771-ben Mezőszengyel filiához tartozó Felsődetrehemben, báró Kemény Simon házában találjuk.⁷⁹ Bodzavámi elődjéhez hasonlóan, 1777–1778 között az alsóporumbáki plébánia adminisztrátora. 1779-ben Töröcsváron vesztegintézeti lelkész, egy évvel később már Felsőtömösön szolgált, 1783-ban pedig Kapnikbányán és Óradnán. 1784–1787 között a kőhalmi residentia házfőnöke,⁸⁰ majd 1787-ben Bodzára került. Első bejegyzése szeptember 23-án, utolsó 1788 februárjában van a halotti anyakönyvben.⁸¹ Következő évben a brassói rendházba tért vissza, ahol 1789. november 9-én elhunyt.⁸²

P. Brückner Prokopius obszerváns ferences, 1789–1791

Az 1763-ban született, cseh származású szerzetesről Lamásch feljegyezte, hogy „nagyon buzgó, szentéletű” volt. A nagyszombati rendház lakójaként 1782-ben a verestoronyi vesztegintézet adminisztrátora, 1789-ben került Bodzára, ahol három évet működött. Ezt követően még egy évet vesztegintézeti lelkészként tevékenykedett Töröcsváron,⁸³ majd a brassói rendházba távozott, ahol 1791-ben elhunyt.⁸⁴

P. Csoboth Lajos obszerváns ferences, 1791–1797

1744-ben született Csikmindszenten. 1763-ban lépett be a rendbe, hat év múlva pappá szentelték.⁸⁵ Egy ideig filozófiát tanított a rendi növendékeknek. A marosvásárhelyi zárda lakójaként 1773–1774 között Medgyesfalván, gróf Lázár Antal udvarában házikáplán.⁸⁶ 1782-ban a tordai zárda házfőnöke, 1798-ban is ide tért vissza, ahol ugyanezt a tisztséget töltötte be 1802-ig, 1797-től egy évig a torockószentgyörgyi rendház előljárója, majd négy évig Ákosfalva adminisztrátora.⁸⁷

1780–1782 között Esztelneken⁸⁸ házfőnök, majd 1787–1791 között Töröcsváron volt. Lamásch szerint: „igen buzgó szerzetes volt”.⁸⁹ Innen rendelték Bodzára, ahol 1791. november 25-én már keresztelt az anyakönyvi bejegyzés szerint. Utoljára 1797 márciusában szerepelt neve a halotti anyakönyv-

ben.⁹⁰ Lelkipásztorkodása alatt épült fel a templom. Utóda a fennebb említett Wirsching Kreszcenc volt, aki 1798 őszén elhagyta a vesztegintézetet. P. Csoboth 1803-ban Alsóporumbák adminisztrátora, majd 1804–1806 között a gyulafehérvári konvent házfőnöke, utána két évig Gyulatelkén, gróf Mikes István udvarában teljesített szolgálatot.⁹¹ 1808-ban Bethlenben, gróf Mikes István házában lakott, onnan látta el a település katolikus híveit. 1813-ban Noszolyban, Katona filiájában Széplaki István alispán udvarának káplánja.⁹² Ezt követően a szamosújvári rendházba költözött, 1816. december 27-én itt hunyt el.⁹³

P. Grandis András minorita, 1798–1800

Működésére csupán két, 1799. februári és májusi bejegyzés keresztelés utal az anyakönyvben.⁹⁴

P. Csiki Péter obszerváns ferences, 1800

A ferences szerzetes tevékenységéről csupán egy 1800. április 16-án tett bejegyzés tanúskodik az anyakönyvben.⁹⁵

Benő József világi pap, 1800–1804

Székelyhodoson született, 1757-ben. Tanulmányait Kolozsváron, a jezsuita akadémián és a bécsi Pázmáneumban folytatta. Ugyancsak a császári városban szentelték pappá 1780-ban. Két évvel később már Székelyudvarhelyen tanár, 1788-tól Egrestőn káplán, egy évtized múlva Verespatakon plébános, 1799-től káptalani káplán, 1800-tól Bodzán plébános. Itteni lelkipásztorkodását 1802. október 6. és 1804. szeptember 2. között tudjuk anyakönyvi bejegyzésekkel nyomon követni.⁹⁶ 1805-től Gyimesbükkön plébános. Itt hunyt el. 1818-ban.⁹⁷

Tarr János világi pap, 1805–1809

Csegezen született. 1756-tól Kolozsváron, 1763-tól Nagyszombatban a jezsuita akadémián és Gyulafehérváron tanult. Első szolgálati helyeül a Gyulafehérvár melletti Borbándot jelölték ki, majd 1773-tól Csíkszentléleken, négy évvel később Kiskapuson plébános. 1788-tól Gyulafehérváron káplán, majd 1789-től ismét Borbándon plébános. 1794-ben Jobbágytelkén találjuk ugyanebben a minőségben. 1801-ben nyugdíjazták, de ennek ellenére két évvel később plébánosi szolgálatot vállalt Gyimesbükkön,⁹⁸ majd 1805-től 1809-ig Bodzán plébános. Itte-

⁷⁹ GYÖRGY József 1930, 388, 391, 399.

⁸⁰ LAMÁSCH József 2010, 111; GYÖRGY József 1930, 259, 399, 406, 437, 385, 426.

⁸¹ SÁL, Fond 105, Nr. 391, 8.

⁸² GYÖRGY József 1930, 146.

⁸³ Uo., 437.

⁸⁴ LAMÁSCH József 2010, 111; GYÖRGY József 1930, 146.

⁸⁵ GYÖRGY József 1930, 489.

⁸⁶ Uo., 420.

⁸⁷ Uo., 348, 354, 387.

⁸⁸ Uo., 211.

⁸⁹ LAMÁSCH József 2010, 111; SÁL, Fond 105, Nr. 391, 8.

⁹⁰ SÁL, Fond 105, Nr. 391, 8.

⁹¹ GYÖRGY József 1930, 228, 385, 403.

⁹² Uo., 424.

⁹³ Uo., 313, 389.

⁹⁴ SÁL, Fond 105, Nr. 391, 3, 10.

⁹⁵ Uo., 8.

⁹⁶ Uo., 3, 8.

⁹⁷ FERENCZI Sándor 2009, 184.

⁹⁸ Uo., 427; LAMÁSCH József 2010, 112.

ni lelkészkedésének emlékét több bejegyzés is őrzi az anyakönyvben 1806. április és 1809. július között. Lelkipásztorkodása idejéből származik az egyházközség legkorábbi, általunk ismert leltára, 1806 novemberéből.⁹⁹ Bodzavámról ment végleg nyugdíjba, 1810. augusztus 29-én hunyt el.¹⁰⁰

P. Pálffy Gergely obszerváns ferences, 1809

1750-ben született, 1796-ban a medgyesi zárda házfőnöke,¹⁰¹ 1798–1802 között Ákosfalva adminisztrátora, 1804-ben a segesvári zárda házfőnöke.¹⁰² Működése nincs az anyakönyvben bejegyezve, feltehetően azért, mert lelkipásztorkodása alatt nem került sor szentségek kiszolgáltatására. Lamásch József és György József egyaránt bodzai lelkészként említette. 1809-ig Brassóban működött, innen küldték a vesztegetintézetre. Beteges természetű volt, ezért téli időben az erdélyi püspök engedélyezte számára az otthoni misézést. 1810 augusztusában Udvarhelyre távozott gyógykezelésre, két év múlva agyvérzésben meghalt.¹⁰³

*P. Szekeres Anzelm minorita,
1810. október – 1812. február*

1810-ben érkezett, a mikházi konventtől. Az anyakönyvben feljegyzett második, 1810 októberében felvett leltár az ő lelkipásztorkodásának kezdetét keltezheti.¹⁰⁴ 1812 tavaszán már elutazott.¹⁰⁵

P. Benedek Angelus minorita, 1812–1813¹⁰⁶

Emlékét egy 1813. március 28-án tett bejegyzés őrzi a keresztek anyakönyvében.¹⁰⁷

*P. Péterffy Kolumbán Humilis minorita,
1813–1816¹⁰⁸*

Nem azonos a György József rendtörténész által bemutatott névrokonával, akiről tudjuk, hogy 1725-ben született, és több erdélyi kolostor házfőnöke is volt.¹⁰⁹ Ő 1776-ban született, az udvarhelyszéki Ülkében. 1779-ben lépett a rendbe, öt évre rá pedig pappá szentelték. 1813 augusztusában érkezett Brassóból. Lamásch szerint „nagyon alázatos, példás életű volt, aki a szegénységben is mindenütt vígan

megélt”.¹¹⁰ A keresztek anyakönyvében 1814. szeptember és 1816. június 30. közti időszakból származnak bejegyzései. Vesztegetintézeti működését követően nem tudjuk, hová távozott, de 1833-ban Dés filiájában, Kisnyíresen, a Kornis család házában találjuk káplánként.¹¹¹ Szamosújváron halt meg, 1852. november 12-én.¹¹²

P. Erdély Gábor, 1816–1825

Csikmenaságon született, 1791-ben. Elemi iskolát Csíksomlyón, a filozófiai és teológiai tanulmányait a szerzet kolozsvári rendházában végezte.¹¹³ 1813-ban lépett a szerzetbe, három évvel később pedig Bodzára helyezték.¹¹⁴ Ő az utolsó a szerzetesek közül, aki még káplánként írta magát. Utódainál már a plébánosi megnevezés lesz gyakorlattá. Itteni tevékenységéről mindhárom anyakönyv bejegyzései tanúskodnak. Igazolhatóan 1817. március és 1825. április között működött Bodzán.¹¹⁵

P. Kovács Xavér obszerváns ferences, 1826

Csikverebesén született, 1787. október 1-jén. 1809-ben lépett a rendbe, három év múlva pedig pappá szentelte az erdélyi püspök. 1820–1823 között a tordai rendház lakójaként Tordaakna adminisztrátora,¹¹⁶ 1836–1838 között a vajdahunyadi rendház lakója, miközben a Marosillyén lakó báró Bornemissa család házikáplánja.¹¹⁷

Lelkipásztorkodása csupán a házassultak anyakönyvében van neve bejegyezve, furcsamód a hónap megnevezése nélkül.¹¹⁸ Két évvel később Torockószentgyörgyön házfőnök. Életét a brassói rendházban fejezte be, 1842. július 21-én.¹¹⁹

*Király Ferenc világi pap,
1827. július – 1830. január*

1821-ben szentelték pappá, majd Brassóban káplán. 1827-ben Bodzára helyezték, hol 1830-ig tevékenykedett, majd 1833 novemberében bekövetkezett haláláig Sepsikőröspatakon plébánoskodott.¹²⁰

Bodzavámi lelkipásztorkodása alatt, 1829-ben került sor Kovács Miklós püspök egyházlátogatására,

⁹⁹ SÁL, Fond 105, Nr. 391, 4–5, 7–8, 11.

¹⁰⁰ FERENCZI Sándor 2009, 427; LAMÁSCH József 2010, 112.

¹⁰¹ GYÖRGY József 1930, 276.

¹⁰² Uo., 307, 387.

¹⁰³ LAMÁSCH József 2010, 112; GYÖRGY József 1930, 346.

¹⁰⁴ SÁL, Fond 105, Nr. 391, 4, 11.

¹⁰⁵ LAMÁSCH József 2010, 112.

¹⁰⁶ Uo.

¹⁰⁷ SÁL, Fond 105, Nr. 391, 4.

¹⁰⁸ Uo., 5–6.

¹⁰⁹ Így 1754-ben és 1792–1794 között Kapjonban, Dés filiájában, 1758–1761 között Torockószentgyörgyön, majd két évet Korodon, Egestő filiájában, gróf Kornis Ferenc udvarában házikáplán, ide 1771-ben is visszatért. 1763-ban Medgyesen, 1778-ban Kolozsváron, egy évvel később Szamosújváron volt

házfőnök. 1780–1780 között az erdélyi Szent Istvánról nevezett provincia harmadik definitora, tanácsadója. 1783-ban Mikházán házfőnök, 1804-ben hunyt el. (GYÖRGY József 1930, 108, 251, 275, 311, 354, 406, 411.)

¹¹⁰ LAMÁSCH József 2010, 112.

¹¹¹ GYÖRGY József 1930, 410.

¹¹² Uo., 558.

¹¹³ GyFL, Fond I. 4, *Sepsi Miklósvár, Decretum Capellaniae Bodzensis* 1823, 6.

¹¹⁴ Uo., 6.

¹¹⁵ SÁL, Fond 105, Nr. 391, 9–10.

¹¹⁶ GYÖRGY József 1930, 436.

¹¹⁷ Uo., 417.

¹¹⁸ SÁL, Fond 105, Nr. 392, 2.

¹¹⁹ GYÖRGY József 1930, 146.

¹²⁰ FERENCZI Sándor 2009, 298.

melynek emlékét vizitációs jegyzőkönyv is őrzi. Hivatalos iratokban parochusként írta alá nevét.¹²¹

Angyal Ignác világi pap,
1831. május – 1836. május

Egyházmegyes pap, Eger környékéről érkezett Erdélybe Rudnay Sándor püspöksége alatt. Szolgálatait 1818-ban kezdte Kapnikbányán, majd három év múlva Csicsókeresztúra került. 1823–1824 között Kerelőszentpálon, majd Kisbácson plébános. 1829-ben Csíkszentsimonban káplán, de következő évben már Sepsikőröspatakon találjuk plébánosként. 1831-ben helyezte főpásztora Bodzára, ahol 1836. május 6-án bekövetkezett haláláig tevékenykedett.¹²²

Török József világi pap,
1837. január – 1851. április

1780 novemberében született. 1809-ben szentelték pappá, és a következő évben már Szentegyházsfalu plébánosaként találjuk. 1816-ban Alsójárán, 1818–1823 között Kerelőszentpálon, majd Kapnikbányán lelkipásztor. 1833-tól Szentivánlaborfalván, 1836-tól Bodzán plébános 1851-ben bekövetkezett nyugdíjazásáig. Itt anyakönyvi bejegyzései 1837. január 1-jétől kezdődnek, és 1851. április 28-ig tartanak.¹²³ 1848 májusától püspöki rendeletre már ő is magyarul vezette az anyakönyveket. Nyugdíjazását követően is a településen maradt, ahol utódja, Kovács József helyezte örök nyugalomra a kápolnát körülvevő temetőben, 1852. július 7-én.¹²⁴

Kovács József világi pap 1851–1853

Csikmindszenten született, 1826. november 4-én. Tanulmányait Csíksomlyón, majd Gyulafehérváron végezte. 1850-ban történt pappá szentelése után Kézdiszentkeresztben káplán, majd 1851-ben Bodzára helyezték. Anyakönyvi bejegyzései 1852. január 2-től 1853. szeptemberig tartanak.¹²⁵ Ekkor Nyujtódra, majd 1876-ban Etédre helyezték. 1898-ban hunyt el.

P. Sándor Sámuel obszerváns szerzetes,
1853–1855¹²⁶

Nyujtódon született 1782-ben. Tizenkilenc éves korában lépett be a rendbe, majd a teológiai tanulmányok végzése után, öt év múlva felszentelték.¹²⁷ Anyakönyvi bejegyzései 1854. január 12. és 1855. szeptember 28. között fellelhetők.¹²⁸ Az esztelneki zárdában hunyt el, 1875. május 20-án.¹²⁹

Temesvári Gergely világi pap,
1855. október – 1857. július¹³⁰

Gyergyószentmiklóson született, 1822. március 3-án. A gimnáziumot Csíksomlyón, a teológiát Gyulafehérváron végezte. 1845-ben történt pappá szentelése után Székelyudvarhelyen tanár, majd Kapnikbányán és Oláhlaposon káplán. 1855-ben helyezték Bodzára. Innen két év múlva Töröcsvára küldték, majd 1864-től a verestoronyi vesztegintézetnél lett káplán. 1865-ban Aranyosbányán, majd 1875-től Zalatnán lett adminisztrátor, egy évvel később Mócson és Magyarszarvaskenden plébános, 1888-ban bekövetkezett haláláig.¹³¹

Ágoston Lajos világi pap,
1857. október – 1863. április

Baróton született, 1831. április 24-én. A gimnáziumot Székelyudvarhelyen, a teológiát Gyulafehérváron és Bécsben végezte. Pappá szentelése után 1856-ban Kézdiszentkeresztre, majd egy év múlva Bodzára került,¹³² itt iskolát állított fel.

1863-ban Nagyszeben külvárosában lelkipásztor, és a Szent Teréz-árvaházban hitoktató. 1881-től Szerdahelyen, 1884-től Szőkefalván plébános és kükküllői főesperes, 1897-ben bekövetkezett haláláig.¹³³

Sándor Elek világi pap, 1863–1868

1834. december 12-én született. A gimnáziumot Brassóban és Gyulafehérváron, a teológiát ez utóbbi helyen végezte. 1860-ban történt pappá szentelése után Segesváron káplán, majd Nagyszeben külvárosában plébános és a Szent Teréz-árvaházban hitoktató. 1863. május – 1868 szeptembere között tevékenykedett Bodzán.¹³⁴ Innen Nagykászonba helyezték plébánosnak, ahol 1878. augusztus 8-án elhunyt.¹³⁵

Mészáros Károly világi pap,
1868. október – 1870. július

Marosvásárhelyen született, 1838. október 14-én. Lajos ikertestvérével együtt szentelték pappá 1861 októberében. Csíkszentmártonban, majd Kászonban káplán, 1862-ben Magyarigenben, három évvel később Kézdiszentkeresztben, 1867-től egy évig Nagykászonban plébános. 1868 októberében már Bodzán találjuk.¹³⁶ A javítások elmulasztása miatt a templom olyan romos állapotba került, hogy kénytelen volt felhagyni vele.¹³⁷ 1870 júliusában távozott

¹²¹ SÁL, Fond 105, Nr. 392, 2.

¹²² FERENCZI Sándor 2009, 154; GYÖRGY József 1930, 355, 105; SÁL, Fond 105, Nr. 392, 3, 19, 28.

¹²³ SÁL, Fond 105, Nr. 392, 3, 31.

¹²⁴ FERENCZI Sándor 2009, 433–434.

¹²⁵ SÁL, Fond 105, Nr. 392, 31.

¹²⁶ GyFL SGyL, Bpl, 598/1855.

¹²⁷ GYÖRGY József 1930, 569.

¹²⁸ SÁL, Fond 105, Nr. 393, 8, 32.

¹²⁹ GYÖRGY József 1930, 569.

¹³⁰ GyFL SGyL, Bpl, 97/1858.

¹³¹ FERENCZI Sándor 2009, 428.

¹³² Uo., 147.

¹³³ Uo.

¹³⁴ SÁL, Fond 105, Nr. 393, 5–13.

¹³⁵ FERENCZI Sándor 2009, 388.

¹³⁶ Uo., 344; SÁL, Fond 105, Nr. 393, 13–14.

¹³⁷ GyFL SGyL, Bpl, I. Bartó Boldizsár 1873. március 3-án kelt levelét.

Bodzárol,¹³⁸ a gyergyótölgyesi vesztegintézetre, ahol 1875. április 29-én bekövetkezett haláláig szolgált.

*Papp János világi pap, 1870–1871*¹³⁹

Máréfalván született, 1843. január 11-én. 1868-ban történt pappá szentelése után Torjára került káplánnak. Mivel Mészáros hirtelen elhagyta Bodzát, ezért a püspök 1870 júliusában Bodzára helyezte ideiglenesen káplánnak. A püspök a földművelésügyi miniszterhez intézet átiratában megjegyzi: „ezen jóindulatú s jó készütségű fiatal papot nem szándékozom a jelen körülmény között hosszabb ideig Bodzán hagyni, mert máris rimánkodva kér, hogy tegyem el onnan”.¹⁴⁰ Bekerítette a temetőt. Mihelyt a bodzai állomásra sikerült más lelkészt kinevezni, Pap János káplán 1871-ben visszatért Torjára, ahol 1880-ig segédlelkészkedett. Ezt követően kinevezték sepsiköröspataki plébánosnak, majd 1894-től 1907-ig nyárádremetei plébánosnak. 1913-ban hunyt el, szülőfalujában, Máréfalván.¹⁴¹

Szeles Lajos világi pap,

1871. szeptember – 1872. október

1821. augusztus 23-án született. Pappá szentelése után, 1855-től Gelencén, Csíkszentgyörgyön, Csíkrákoson, Tusnádon, Kapnikbányán és a csíknagyboldogasszonyfalvi egyházközségben káplán.¹⁴² Innen helyezték Bodzavámra, de itt sem találta meg a helyét. Összeférhetetlen helyzetbe került a vesztegintézet egyik tisztjeivel, Mihály Sámuel pénzügyőri fővigyázóval.¹⁴³ A plébános számtalan alkalommal panaszkodik a főesperesnek és a püspöknek, aki végül elhelyezése mellett döntött. Erről kiterjedt levelezés is tanúskodik a brassói főesperesi hivatal levéltárában.¹⁴⁴ Ezt követően Mócs lelkipásztorként teljesített szolgálatot.

Lelkipásztorkodása alatt a brassói apát-főesperes, Fogarasy Mihály püspök megbízásából, meglátogatta a vesztegintézeti lelkésziséget. A főpásztorhoz intézett felterjesztésében lehangoló állapotok tükröződtek: „Az omladozó templom ügyében mindeddig semmi sem történt ... a papilak közép-szerű állapotban van, s látszik rajta, hogy a hivatal [vesztegintézet] részéről nem sok gond fordítottatik rá. ... Az isteni tisztelet rendesen megtartatik, melynél a vámon levő két alsóbb rendű katolikus család tagjai meg szoktak jelenni, nem lévén

ottan ezeken, egy özvegyen és egy helvét vallású pénzügyőr nején kívül más hívő. A hivatalnokok ugyanis más vallásúak. A lelkész házi körülményeiről csak annyit mondhatni, hogy minden nagy szegénységet és vagyontalanságot mutat. Bodza általában véve olyan hely, ahol a lelkész se lelkiekben, se anyagiakban nagy consolatiót nem talál”. A lelkész joggal méltatlankodott, és elhelyezését kérte. Az áldatlan helyzet megoldására a főesperes egy idősebb, tapasztaltabb szerzetes odaküldését javasolta, aki a nélkülözésektől nem riadt vissza, és illő komolysággal elvégezheti egyszerű feladatait.¹⁴⁵ A püspök meghallgatta kérését, és P. Barthó Boldizsár személyében idős szerzetest nevezett ki lelkésznek.

P. Barthó Boldizsár obszerváns szerzetes,

1872. december – 1888. szeptember

1867–1870 között a szegényes hátszegi rendház egyedüli pátere és egyben házfőnöke.¹⁴⁶ A püspök a ferences szerzetest 1872 szeptemberében nevezte ki a plébánia élére,¹⁴⁷ de csak decemberben foglalta el hivatalát.¹⁴⁸ Ő lett a vesztegintézet utolsó helyben lakó lelkésze.

Elődjéhez hasonlóan ő is ellentétbe került Szarka Elekkel, a vesztegintézet igazgatójával. Az előjárónak a ferences szerzetessel szemben tanúsított goromba bánásmódjáról maguk a bodzai hívek értesítették a püspököt, aki Möller Ede brassói apátplébánost bízta meg az ügy kivizsgálásával. A lelkész használatában levő kaszálóhely miatt keletkező vita elcsitult ugyan, de az igazgató és a ferences szerzetes közti viszony továbbra is hűvös maradt.¹⁴⁹

Papi tevékenysége alatt mindvégig elkísérte a vesztegintézeti lelkésziség megszüntetésének gondolata, melyet a patrónus pénzügyminisztérium már az 1860-as évektől fontolgatott. P. Barthó végül 1888 júliusában hagyta el a vesztegintézetet, és a brassói rendházba költözött. Előjárója innen egy évvel később Torockószentgyörgyre küldte, ahol a zárda egyedüli szerzeteseként a házfőnöki teendőket látta el, 1905. november 24-én bekövetkezett haláláig.¹⁵⁰

Távozása után 1889-től már a szomszédos Zágon plébánosa, majd a brassói rendház tagjai látták el az itteni lelkipásztori feladatokat.¹⁵¹ Ugyanakkor arra is volt példa, hogy a helybeli ortodox lelkipásztor szolgáltatta ki a szentségeket.¹⁵²

¹³⁸ Ellentétbe került a kocsmárossal, aki betörte a papilak ablakát. A vesztegintézet hivatalnokaival kialakult ellentétei miatt a pénzügyminiszter felmentését kérte a püspöktől. (GyÉL, Fond I. 1/a, Bodza 13742/1870.)

¹³⁹ GyFL SGyL, Bpl, 375/1872, 3/1872.

¹⁴⁰ GyFL, I. 13/d, Bodza 1794/1870.

¹⁴¹ FERENCZI Sándor 2009, 370.

¹⁴² Uo., 415.

¹⁴³ „...mihelyt méltatlan szűrés, döfés és váratlan illetlenséggel érintetik a lelkész híre-neve s becsülete, oly helyt nem igen kedves az állomás, nehogy, többre menve a gyűlölet-irigység s végre a bosszúállás, úgy járok, mint elődöm, Mészáros Károly, kire gyilkoló kezek

kiterjeszteni nem állottak (a papilak-ablakokat kövekkel mind beverve)”. (GyFL SGyL, Bpl, 20/1872, 218/1872.)

¹⁴⁴ Uo., 20/1872, 21/1872.

¹⁴⁵ Uo., 375/1872.

¹⁴⁶ GYÖRGY József 1930, 236.

¹⁴⁷ GyFL SGyL, Bpl, 437/1872.

¹⁴⁸ SÁL Fond 105, Nr. 393, 13–14.

¹⁴⁹ GyFL, Fond I. 1/a, 1541/1876.

¹⁵⁰ GYÖRGY József 1930, 355.

¹⁵¹ SÁL Fond 105, Nr. 393, 41.

¹⁵² Uo., 43.

Lelkészi javadalom

Mint fennebb említettük, Mária Terézia a lelkészség 1763-ban történt alapításakor a ferences szerzetes számára 200 Ft évi fizetést és 12 öl tűzifát rendelt.¹⁵³ Az 1823-as egyházlátogatási jegyzőkönyv szerint az egyházközség állandó jövedelmét képezte a kincstár által folyósított 60 Ft.¹⁵⁴ Ugyanakkor a káplán továbbra is részesült a 200 Ft-ban, melyet a brassói hivatalok adtak át a szerzetnek, aki továbbította a Bodzán szolgáló szerzetesnek. Ugyanakkor évente 8 Ft értékű tűzifasegélyt kapott a brassói rendháztól.¹⁵⁵ A fenti járandóságok folyósítása azonban akadozott, ami ellehetetlenítette a félreeső helyen szolgáló lelképásztor életét. 1851-ben Kovács József plébános is erről az áldatlan helyzetről panaszkodott Kovács Antal brassói apátplébánosnak: „Nekem, Méltóságos Apát úr, nem a legjobban van dolgom, mert még fizetést nem adtak, s amint a Hivatalnokok mondják, 3-4 hónap elteltével szokott mindig az *applacidatio*(!) leérkezni”.¹⁵⁶ A lelkészek részéről a csekély fizetés miatt is állandó volt a panasz. Néhány évvel később a pénzügyminisztérium is belátta, hogy 260 Ft-ból ilyen helyen nem lehet megélni, hol a hívek csekély száma miatt úgynevezett egyházi szolgáltatásokból¹⁵⁷ jövedelem nem származik, ezért 1855-re rendezte a vesztegintézetek lelképásztoraik jövedelmét. Így a bodzai lelkész papi munkájáért évi 300, tanítói tevékenységéért évi 100 Ft-ot kapott. Az iskola évente 6 öl tűzifában részesült.¹⁵⁸ 1860-ra a lelképásztor járandóságait is megemelték, tanítói munkájáért kapott 420 Ft fizetést, a kápolna fenntartására pedig 60 Ft-ot a *Sanitates fond-ból*. Az iskola téli fűtésre tovább is 6 öl tűzifa ellenértékében részesült.¹⁵⁹ Az egyházközségek szokásrendjétől eltérően itt kegyes és ájtatos alapítványok nem létesültek, így a lelkész ezekből pótló jövedelemre nem számíthatott,¹⁶⁰ megélhetésében teljes mértékben a kincstárra kellett hagyatkoznia.

Kápolna berendezése

A kápolna a Bodzai-szoros elszűkülésén épült, 1794-ben, a Kálvária-dombon. A kápolnáról Lámásch József brassói apátplébános 1815-ben a következőket jegyezte fel: „*Itt nagyon szép templom van, de nem a legalkalmasabb helyen*”¹⁶¹. Titulusának a ferences szerzetesek a Szentháromságot választották,¹⁶² melyet a Pünkösöd utáni első vasárnap ünnepeltek. A patrocínium név kiválasztása a ferencesek körében népszerű hittitok, a Szentháromság tiszteletére vezethető vissza, melyet a 13. század közepén Szent Bonaventúra minster generalis tett kötelező ünnepé a szerzet számára.¹⁶³ A kincstár költségén épült kápolna hossza 4 orgia¹⁶⁴, szélessége 3 orgia volt. Méretei egyértelműen a kápolna megnevezésre jogosítanak fel, de a 19. század végén következetesen templomként említik a források. Falai faragott kőből készültek, a padlózatát deszkával padolták. Két ajtóval látták el, az egyik dél fele, míg a másik kelet fele nyílt. Ez utóbbit két ajtószárnyal és az ezekhez szükséges reteszekkel szerelték fel. A kápolnának öt, jó állapotban levő ablaka volt. A templomhoz sekrestye is tartozott, mely szintén kőből készült, de deszka tetőzettel látták el. A templomban két, fából készült oltár kapott helyet, oltárkövekkel és egy örökmécsessel ellátva, a bejárat két oldalán szenteltvíztartó, a festetlen falakon a keresztút állomásai voltak elhelyezve. A szentélybe két lépcsőfokon lehetett feljutni, melyet áldoztató rács választott el a férfiak és a nők számára elhelyezett öt-öt padtól. A padok mögött gyóntatószék állt. A szentély fölött 7 orgia magas fából készült torony állt, benne két haranggal: a nagyobbik súlya 1 centenárium¹⁶⁵ a kisebbik súlya közel 50 libra¹⁶⁶. A templombelső falai fehérek, egyetlen, fából készült oltárát természetesen a Szentháromság tiszteletére emelték. A szószék a sekrestyéhez közel, a déli oldalon kapott helyet. A berendezéshez hozzátartozott még a gyóntatószék és a keresztelőmedence.¹⁶⁷ A kápolna körül nyitották meg a temetőt, ahová a

¹⁵³ GYÖRGY József, 1930, 21; ScTr 1882, 34.

¹⁵⁴ „*Fixus proventus Capellania efficit annuos 60 Flnos VV. Qui e cassa purificationis numerari solent.*” (GyFL, Fond I. 4, *Sepsi Miklósvár, Decretum Capellaniae Bodzensis*, 1823, 6.)

¹⁵⁵ „*I. Annuae Tricesimali officio Coronensi percipit ducentos Rflnos moneta conventionalis. 2. Pro lignis focalibus comparandis annuos 8 Rflnos Mon. Conv.*” (Uo.)

¹⁵⁶ GyFL SGyL, Bpl, Plébániai iktatott iratok, Kovács József bodzai plébános 1851. december 10-én írt levele Kovács Antal brassói apátplébánosnak.

¹⁵⁷ Gondolunk itt a keresztelési, esketési, temetési szertartásokért kapott stóla díjakra, vagy a szándékra bemutatott szentmisékből származó jövedelmekre.

¹⁵⁸ GyFL, I. 13/d, 863/1855.

¹⁵⁹ Uo., 38/1860; Sándor Elek plébános 1865-ben a brassói fő-

esperesnek panaszkodott, hogy a vámhivatal nem folyósította az iskola számára a tüzelőt, így a tanítást kénytelen volt abbahagyni. (GyFL SGyL, Bpl, 694/1865.)

¹⁶⁰ Ez jórészt a tisztviselők cseréjével, illetve a családok vegyes felekezetiiségével magyarázható. (Uo., 3/1872.)

¹⁶¹ LAMÁSCH József 2010, 110.

¹⁶² A Barcasági Dékánuság és Sepsi miklósvári egyházkerületben még Hidvégén és Sepsikőröspatakon is Szentháromság tiszteletére szentelték a templomot.

¹⁶³ GYÖRGY József 1930, 45.

¹⁶⁴ 1 orgia transilvanica (erdélyi öl) = 1,866 méter.

¹⁶⁵ 1 centenárium (erdélyi mázsza) = 56 kg.

¹⁶⁶ A libra (erdélyi font) = 0,56 kg.

¹⁶⁷ GyFL, Fond I. 4, *Sepsi Miklósvár, Decretum Capellaniae Bodzensis*, 1823, 3–4.

katolikus és más vallású hívők egyaránt temetkeztek. A vesztegintézeteknél ugyanis rendszerint csak katolikus kápolnát vagy templomot és temetőt tartott fenn a kincstár, de ezt a protestáns felekezetek is használták.¹⁶⁸ 1864-ben a bodzavámi plébános a temetőkerítet kerítéssel látta el.¹⁶⁹ Kőváry László leírásából tudjuk, hogy a bodzai vámnál a harmincadi kertben, a Kápolna-hegyén 17 székely határőrtiszt van eltemetve, akik az 1788. évi török betörésnek estek áldozatul.¹⁷⁰ A harcokról Orbán Balázs leírásában találunk részletes beszámolót.¹⁷¹

A kápolna felszerelésébe három leltár enged tekintést nyújtani. Az első 1806. november 1-jén, a második négy évvel később, 1810 októberében, míg a harmadik tusnádi Kovács Miklós erdélyi püspök egyházlátogatásakor készült, 1823. április 25-én. Mivel az első két leltár időben közel áll egymáshoz, ezért esetükben csak a tárgyak gyarapodását jelöljük, míg az 1806. és 1823. évi leltárokat tételesen is közöljük.

*Inventarium 1806*¹⁷²

1.	Monstrantia / Monstrancia		1
2.	Calix argenteus cum patena / Ezüst kehely paténával		1
3.	Ciborium cum cuperculo / Fedéllel ellátott áldoztató kehely, cibórium		1
4.	Pixis laminea pro hostiis / Lapos talpú kehely a szent ostya számára		1
5.	Pixis stanea pro sacris liquoribus / Hasonló kehely a szent vér számára		2
6.	Turbiculum(!) cum navicula / Füstölő tömjéntartóval		1
7.	Lampas magna cum Vitro / Nagy üveglámpás		1
8.	Ferium pro piscendis hostiis / Ostyasütő vas		1
9.	Duo ferra pro excindendis / Két vas az ostyák szaggatásához		2
10.	Tintinabulum / Csengettyű		1
11.	Libris Missales / Miskönyvek		2
12.	Libri Evangel: hungars. / Magyar evangéliumos könyv		1
13.	Cathedra lignea / Fa szószek		1
14.	Armarius in Sacristia / Szekrény a sekrestyében		1
15.	Siamnum longel(!)		1
16.	Coral cum manipulis et stolis cum vello nigri Coll. / körgallérok, kézelőkével, stólaival, fekete szegéllyel)		2
17.	Coral: collarata ut uo. Hasonló színes körgallérok		2
18.	Antipendia Altaris / Oltárterítő	1819	1
19.	Alba / Miskönyvek	1796	1
20.	Cingulli / Derékövek	1833	2
21.	Superpelicum / Karing		2
22.	Humeralia / Vállkendő		2
23.	Corporalia colorata et alba ord. / Színes és fehér korporálék		6
24.	Supru calicem purificatorie / Kehelytörlők		8
25.	Mannutergia(!) / Kézelő		2
26.	Scholarii albas / Ministránsruhák		2
27.	Altare Portatile marmarcy / Márványból készült oltárkö		2
28.	Candelabra lignea / Fa gyertyatartók		4
29.	Pulvenaria / Térdeplő		1
30.	Orbiculum Staneam pro lutrans manu pro ministro vestor unum rubrum / Ónozott kerek edény a ministráns ruhák mosására, egyik piros színű		1

¹⁶⁸ GyFL, Fond I. 4, *Sepsi Miklósvár, Bodza, Puncta directiva intuitu visitationes canonicae inservientia*, 1872, 5.

¹⁶⁹ A költségeket azonban egy év múlva sem tudta kifizetni a lelkész. A brassói főespereshez intézet levelében így írt: „Továbbá már egy éve múlt annak, hogy a temetőkerítet bekerítettén, s még egy fillért sem nyerheték, s mivel a munkások, kiket nem valék képes kifizetni, minden alkalommal nemcsak személyemet, hanem már becületemet is meg-megtámadják, kérem azért Méltóságodat [a brassói főesperest], szíveskedjen közreműködni, hogy már szegény munkások a kínos várakozástól fölmentessenek”. (GyFL SGyL, Bpl, 336/1865.)

¹⁷⁰ KŐVÁRY László 1892, 331.

¹⁷¹ 1788-ban a székely határőrség őrizte a szorost, Josephus

Schultz ezredes vezetésével. A hagyomány szerint az ezredet két török tolmács egy dinnyébe rejtett arannyal megvesztegette, és az elrendelte a készültségi állapotban levő székelyek letelepedését, arra hivatkozva, hogy a török már elvonult. Néhány órával később megtörtént a török támadás, melyből csupán Bartha kapitány és két közlegény menekült meg. A győzelem azonban nem maradt a támadóké, mivel a nemsokára megérkező székely határőr „huszárok a meglepett törökök között oly iszonyú megszárlást vittek végbe, hogy hírmondó is alig menekülhetett el”. S végül „az áruló Schultz is eltiportatott a menekülők által”. (L. ORBÁN Balázs 1873, 70.)

¹⁷² SÁL, Fond 105, Nr. 391, 11.

A négy évvel később, 1810 októberében felvett leltár jórészt ugyanazokat a felszerelési tárgyakat sorolja, de további nyolc tétel gyarapodást is mutat. Beszereztek egy tabernákulumot az Oltáriszentség őrzésére, egy gyóntatószéket, néhány kazulát és oltárterítőt, kis üveg kancsókat a víz és a bor tárolására, egy újabb csengőt.¹⁷³

A püspök 1823. április 25-én meglátogatta Bodzát, melyről a Gyulafehérvári Főegyházmegyei Levéltárban őrzött egyházlátogatási jegyzőkönyv is tanúskodik. Az ebben foglalt leltár tanúsága szerint

a kápolna felszereltsége tovább gazdagodott keresztelőkúttal, réz feszülettel és kisebb tárgyakkal, de a szentmise bemutatásához és a szertartások végzéséhez szükséges edények száma kettőre csökkent. Mindhárom leltárból hiányoznak a nemesfémből készült tárgyak, értékes ornátusok, melyek egy átlagos székelyföldi plébánia esetében is megszokottak voltak. A templomtérben ugyanakkor kórust és orgonát sem találunk, igaz, a hívek száma nem is tette indokolttá annak felépítését. Kántor hiányában pedig az orgonát sem lett volna, aki megszólaltassa.

*Supelles Sacra Capelle 1823 / A szent kápolna felszerelése 1823*¹⁷⁴

1.	Ostensorium cupreum auro obducum / Szentségtartó rézből, arany bevonattal	1
2.	Ciborium et calix ex eadem materia / Cibórium és kehely hasonló anyagból	2
3.	Pixis stannica pro sacris liquoribus / Ónozott kehely a Szent Vér számára	1
4.	Pacificale cupreum / Réz feszület	1
5.	Tintinnabula / Csengettyű	2
6.	Thuribulum novum cum navicula / Füstölő tömjéntartóval	1
7.	Casula rubri coloris cum manipula et alii appertinentiis / Vörös színű miseruha kézelővel és hozzátartozókkal	3
8.	Nigri coloris casula / Fekete színű miseruha	2
9.	Vela / Kehelytakaró	2
10.	Antependium rubri coloris / Vörös színű oltárterítő	1
11.	Alba / Miseing	2
12.	Humeralia / Vállkendő	2
13.	Purificatoria / Kehelytörlő	5
14.	Cinguli / Deréköv	2
15.	Missalia / Misekönyv	2
16.	Liber Evangeliorum / Evangéliumos könyv	1
17.	Rituale / Szertartáskönyv	1
18.	Vexilla / Zászló	2
19.	Armarium in Sacristia / Szekrény a sekrestyében	1
20.	Scamna pro populo / Pad a nép számára	5
21.	Lampas vitrea / Üveg lámpás	1
22.	Ampulla vitrea / Üveg kancsó	2
23.	Ferrum pro pinsendis hostiis / Ostyasütő vas	1
24.	Pro scindendis hostiis / Az ostya kivételéhez szükséges [eszköz]	1
25.	Orbicularis stameus pro lotione manuum / Kerek, ónozott töltögető edény, kézmosásra	1
26.	Candelabra lignea / Gyertyatartó fából	4
27.	Portatilia / Portatíle	2
28.	Seddes pro excipiendis confessionibus / Szék a bűnbánat meghallgatására (gyóntatószék)	1
29.	Superpellicum / Karing	1
30.	Pulvinaria / Térdeplő	4
31.	Vestes ministrorum opar / Kopott ministráns ruhák	1
32.	Aspergillum / Szenteltvíz-hintő	1
33.	Velum rubrum / Vörös kehelytakaró	1
34.	Cruxifixus ligneus / Fakereszt	1
35.	Fons baptismalis alneus / Keresztelőkút	1
36.	Pro aqua lustrali vas alneum / A szenteltvíz számára edény	1
37.	Super corporalia / Terítő, kehely és paténa alá, korporália	2

¹⁷³ Uo.

¹⁷⁴ GyFL, Fond I. 4, *Sepsi Miklósvár, Decretum Capellaniae Bodzensis, 1823*, 5.

A kápolna berendezését a hívek a későbbiekben kisebb értékű ajándékokkal tovább gyarapították. 1854-ben Türkösi Teltes Catharina ajándékozott egy oltártakarót és egy fél font gyertyát, 1859-ben Trieri Kkor Ferenc felesége, Josepha egy csengettyűt, három évvel később pedig Zöldes Mózesné egy zöld posztó takarót az oltár számára.¹⁷⁵

A kápolna javítására a vámhivatal igazgatója nem fordított gondot, ezért az 1860-as évekre az istenháza már tarthatatlan állapotba került. 1868-ban Fogarasy Mihály püspök a brassói apát-főesperest és a bodzai plébánost utasította, hogy járjanak közbe a vámhivatalnál a kápolna kijavításáért.¹⁷⁶ A leirat sajnos eredménytelen maradt, és két évvel később az épület már olyan romos állapotba került, hogy az emberi élet veszélyeztetése nélkül nem lehetett tovább használni. Mészáros Károly lelkész felhagyta a kápolnát,¹⁷⁷ és a plébánialakáshoz tartozó iskola-helységben rendezett be egy imaházat.¹⁷⁸ Az 1872-ben felvett egyházlátogatási jegyzőkönyv is ezt a szomorú állapotot erősítette meg: „*Ecclesia Parochialis pluribus annis ruinae proxima*”. A püspök továbbra is eredménytelenül kérte az omladozó épület helyreállítását a földművelésügyi minisztertől.¹⁷⁹ Ez idő alatt Szalka Elek, a vesztegintézet igazgatója részben a katolikus lelkész iránti ellenszenvből,¹⁸⁰ részint valós igényekből¹⁸¹ a reformátusoknak akarta átadni az istenházát. 1872-ben megérkezett Bodzavámra Göde Károly sepsiszentgyörgyi református lelkész¹⁸², de ő is életveszélyesnek minősítette a kápolnát, az átvételről lemondott, és az erre a célra felállított sátorban mutatott be istentiszteletet.¹⁸³ A kápolnát a későbbiekben sem javították ki, noha a vármegyei kiküldött mérnökök többször is megvizsgálták. Az 1870-es évektől a kincstár már érezhetően lemondott a kápolna helyreállításáról, sőt a vesztegintézeti lelkészség megszüntetését fontolgatta. Ilyen körülmények között érthető, hogy a lelkész és a vámhivatal igazgatója között kialakult vitában, mely a kápolnát körülvevő temető fűvének birtoklásáért folyt, az igazgatót támogatta. Az ügy megoldása már előszele lehetett a lelkészség

végnapjainak. 1871-ben a templom körül levő temetőt a plébános bekerítette, hogy az ott termő fűvet lekasálhassa, és hasznosíthassa. Egy évvel később viszont a vámhivatal igazgatója lefoglalta a temetőt, és a templom kulcsait is elvette, Szeles Lajos plébános tiltakozása ellenére. Tettét azzal indokolta, hogy a lelkész a kápolnában nem szolgál, így a temető sem tartozik hozzá.¹⁸⁴ Néhány évvel később hasonló eset történt P. Barthó Boldizsár ferences adminisztrátorral, akinek panaszát a földművelésügyi minisztérium arra hivatkozva utasította vissza, hogy a temetőhely fűvének értékesítése a kincstár javára történt, tehát nem történt jogtalanság.¹⁸⁵

Kápláni lakás

A káplán a vámhivatal egyik épületében kapott lakást, a kápolnától távol – derül ki Lamásch József apátplébános munkájából.¹⁸⁶ A kőfalú és deszka tetővel fedett ház 6 orgis¹⁸⁷ hosszú és 4 orgis széles volt. Négy szobából állt, melyből kettőt a lelképásztor, kettőt pedig az egyház szolgálatát ellátó család számára tartottak fenn. A házhoz nem tartozott udvar, de a lelkész használhatott két konyhakertet.¹⁸⁸ Az épület állagát, illetve a mindenkor lelkészek és vesztegintézeti igazgatók viszonyát hűen tükrözi az alábbi levél, melyet Török József plébános intézett Kovács Antal brassói főespereshez. Az 1842 októberében keltezett feliratban arra kérte az esperesi kerület vezetőjét, hogy járjon közbe a püspöknél háza javításáért: „*alázatosan esedezem, méltóztasson Ő Excellenciájához ha lehet hamarsággal a szállásomra nézve ugyan keményen írni, mivel pogánság így kínozni evvel a minden részin essze-vissza bomlott házzal – most hogy kimeszeltettem, az én házam ajtaja és a cselédház ajtaja is a sarkakról leszakadott, a Director semmit nem akar tudni, vállalat vont, hallgat, várja, hogy az én házam építésére is adjanak kezibe egy suma pénzt, melyből lophasson és magát ruházhassa, a ravasz még arra kért, hogy a Méltóságos urat kérjem meg, hogy november 1-jéig ne írjon a püspöknek, nem veszi észre, hogy minden tudja*

¹⁷⁵ SÁL, Fond 105, Nr. 392, 24.

¹⁷⁶ „Nr. 3588/1858. Reverendissimae Arhidiacone et parochie Administrator!”

Ut templo Bodzaensi ab conceptas ruinas ad sacra celebranda hand aplo cubile huc utque scholae inservicus infines sacrorum ad interim celebrandorum adaptari arque a Reverendissima D. Vestra benedici possit, erga specialis supplices ddt 27 Novemb. A. c. No 646 hisce concendo volens, ut intuitu scholasticae prolium institutionis promovandae nil negligatur. Caeterum piis precibus devolus manet.” (GyÉL SGyL, Bpl, 646/1868.)

¹⁷⁷ GyFL SGyL, Bpl, Plébániai iktatott iratok, I. Bartó Boldizsár 1873. március 3-án kelt levelét.

¹⁷⁸ GyFL, Fond I. 4, *Sepsi Miklósvár, Bodza, Puncta directiva intuitu visitationes canonicae inservientia*, 1872, 1.

¹⁷⁹ GyFL, I. 13/d, 2673/1872.

¹⁸⁰ A vesztegintézeti igazgató és a lelképásztor közötti ellenséges viszonyról az alábbiakban részletesebben kitérünk.

¹⁸¹ A reformátusok száma az 1860-as évek végére már meghaladta a katolikusokét.

¹⁸² Személyéről részletesebben I. CSÁKI Árpád 2011, 54.

¹⁸³ GyFL SGyL, Bpl, Szeles Lajos bodzavámi lelkész 1872. augusztus 27-én kelt jelentése, 38/1872.

¹⁸⁴ Uo., Bartó Boldizsár 1873. március 3-án kelt levele.

¹⁸⁵ GyFL, I. 13/d, 2554/1875.

¹⁸⁶ LAMÁSCH József 2010, 112.

¹⁸⁷ Vö. 164. jegyzet.

¹⁸⁸ GyFL, Fond I. 4, *Sepsi Miklósvár, Decretum Capellaniae Bodzensis*, 1823, 4.

mesterségét, hanem erre nem kell hajtani, ha lehetséges, most elein szólíttasson fel kegyelmes Püspök urunk által a F[elséges] K[irályi] Kincstár, azért is, hogy a télen hol lakom? És az építtetésről fel kell oldoztatni a Directort, másképpen én kéntelenkedem itthagyni Bodzát.”¹⁸⁹

A kérést nem hallgatták meg, és 1843-re sem javult semmit a helyzet. Sem a plébános, sem a cselédek lakrészét nem javították meg. A lelkész betegségében ágyának esett, végső elkeseredésében így fogalmaz: „*inkább ütnék agyon, mintsem így szenvedtessek. ... Tálán N[agy] M[éltóságú] Püspök Urunk Ó Excellenciája sem gondol semmit is ezen vesztegintézetbeli helyekkel, következőleg annál kevésbé még velem?*”¹⁹⁰

Lelki élet

Az 1823. évi egyházlátogatási jegyzőkönyvekből megtudjuk, hogy a pasztoráció nyelve a magyar, román és a német volt. Értesülünk a vasárnapi és ünnepnapok szentmisék időpontjáról is, melyek reggel 9 órától kezdődtek.¹⁹¹ A század végére az időpont tíz órára módosult, és a szentmise végén a felnőtt hívek hitoktatására bevezetett katekézissel zárult.¹⁹² Adventben a lelképásztor a hívek csekély száma ellenére rorátét, hajnali szentmiséket is tartott. A káplán a legsúlyosabb bűnök között a káromkodást és a vasárnapi szentmisemulasztást említette.¹⁹³ A bűnbocsánat szentségét a pap karingben és stólaban szolgáltatta ki. A holttesteket rendszerint a halál beállta után 48 órával temetették el, de orvosi bizonyítvány birtokában, ha szükségesnek mutatkozott, akkor hamarabb is. A keresztelés nélkül elhunyt gyermekeket pedig a temető erre a célra kijelölt helyére temették.¹⁹⁴ A szentségek kiszolgáltatása minden vasárnap, illetve szükség szerint történt. Az egyházközségek fejlődésének egyik fokmérője a bértermelés gyakorisága, illetve a megbérmáltak száma. A bodzavámi anyakönyv csupán két, az 1858. májusi és 1884. júniusi bérmálások emlékét őrzi. Az előbbi alkalommal Kovács Miklós püspöktől csaknem a teljes katolikus közösség, azaz 54 személy vette fel a keresztény nagykorúság szentségét. Életkoruk 9–57 év között volt. A második alkalommal már csupán 6 bértermelőt vettek számba.¹⁹⁵

¹⁸⁹ GyFL SGyL, Bpl, Plébániai iktatott iratok, Die 8bris 1842.

¹⁹⁰ Uo., Török József plébános 1843. február 13-án kelt levele.

¹⁹¹ GyFL, Fond I. 4, *Sepsi Miklósvár, Decretum Capellaniae Bodzensis*, 1823, 6.

¹⁹² Uo., *Sepsi Miklósvár, Bodza, Puncta directiva intuitu visitationes canonicae inservientia*, 1872, 5.

¹⁹³ Uo., *Sepsi Miklósvár, Decretum Capellaniae Bodzensis*, 1823, 6.

¹⁹⁴ Uo., *Sepsi Miklósvár, Bodza, Puncta directiva intuitu visitationes canonicae inservientia*, 1872, 5.

¹⁹⁵ SÁL, Fond 105, Nr. 392, 22–23.

¹⁹⁶ Uo., 25–27.

Mivel a vesztegintézetben a történelmi felekezetek közül csupán a katolikus lelkész állomásozott, a szentmisére járó protestánsok közül néhányan erre a vallásra tértek. Az anyakönyvekben külön 1841-ben, 1850-ben, 1854-ben, 1855-ben találkozunk egy-egy áttéréssel, 1856-ban két esettel, majd 1860-ban, 1862-ben, 1867-ben ismét egy-egy, 1868-ban két, 1869-ben és 1873-ban egy-egy áttérést jegyeztek be. A katolikus vallás elhagyására a lelkészesség fennállása alatt nem került sor.¹⁹⁶

Iskola

A káplán Bodzavámon lelkészi és tanítói feladatokat egyaránt ellátott, ő tanította a kevés számú magyar és német ajkú gyermekeket a kápláni lakás egyik szobájában. 1823-ban például három tanulója volt, de a gyermeklétszám a későbbiekben sem érte el a tíz főt. Sőt a következő év végén, az iskolaköteles gyerekek hiányában nem is volt iskola.¹⁹⁷ Újjáéledésére Ágoston Lajos plébánossága kezdetén, 1859-ben került sor, aki a lelkészi lakás egyik termében újra osztálytermet rendezett be. A tanulók jutalmazásához pedig a brassói apátplébános segítségét kérte.¹⁹⁸ 1872-ben már négy fiú- és három lánytanuló látogatta az iskolát.¹⁹⁹ Egy évtizeddel később három fiú és hat lány járt iskolába.²⁰⁰ Az egyháziilag ekkor szintén Bodzavámhoz tartozó Krasznán ennél sokkal népesebb gyereklétszám volt, mivel a Mikes-birtokon felállított üvegcsűr miatt ott számos család telepedett le. Tanításukról azonban a távolság miatt a vesztegintézeti lelkész nem tudott gondoskodni.²⁰¹

Fenntartani vagy megszüntetni?

Amint azt fennebb láttuk, a kincstár a vesztegintézeti lelkészesség fennállása alatt soha sem bánt túl bőkezűen a lelkészek javadalmazásával. Költségkímélő szempontból²⁰² pedig az 1860-as évek elejétől folyamatosan ébren tartották a Királyhágon túl felállított határszéli egyházközségek megszüntetésének tervét. Az első erre vonatkozó kormányrendeletet a Helytartótanács 1860 júliusában közölte Haynald Lajos erdélyi püspökkel, ebben a törcsvári, bodzai,

¹⁹⁷ GyFL SGyL, Bpl, *In causa scholae parochialis*, 40/1839.

¹⁹⁸ Uo., 579/1859.

¹⁹⁹ GyFL Fond I. 4, *Sepsi Miklósvár, Bodza, Puncta directiva intuitu visitationes canonicae inservientia*, 1872, 7.

²⁰⁰ GyFL SGyL, Bpl, XIII, *Relatio periodica*, 39/1882.

²⁰¹ Uo., P. Bartha Boldizsár 1872. november 18-án kelt levele.

²⁰² Egy vesztegintézeti lelkészesség fenntartásának költsége évente 1500–2000 Ft között változott. Az összeg nem tartalmazza a nagyobb szabású javításokat, esetleg építéseket. (GyFL, I. 13/d, 2266/1865.)

gyimesi, ojtózi és vulkáni lelkésziségek megszüntetését írta elő.²⁰³ Érdekes megemlítenünk, hogy a kincstár költségfelfaragó elgondolásával nagyfokú tájékozatlanság párosult, hiszen olyan egyházközségeket kívánt felszámolni, melyek közül három a hívek számát tekintve az önállósításra is számot tarthatott.²⁰⁴

A főpásztor, aki később kalocsai érsekként vált az Osztrák–Magyar Monarchiában ismertté, elsőként a bodzai lelkész jelentését kérte a megszüntetés következményeiről.²⁰⁵ Ágoston Lajos a papi szolgálat nehézségei ellenére egyértelműen a lelkészség fenntartása mellett foglalt állást.²⁰⁶ Érvei közt a vallási és nemzeti-ségi szempontok egyaránt megjelentek. Hangsúlyozta, a vámhivatal 50 katolikus és 40 protestáns lakójának együttélése zavartalan, ez utóbbiak is szentmisére a katolikus templomba járnak, gyermekeiket is a lelkész által fenntartott iskolába járatják. A magyar ajkú lelképásztori és tanítói szolgálat felszámolásával ez a közel száz fős közösség a beolvadás veszélyének van kitéve, néhány év múlva elkerülhetetlenül az ortodox egyház tagjait fogja gyarapítani. A filiák lelképásztori ellátása már Bodzavámról is nehézségekbe ütközik. Az öt hívővel rendelkező Bodzaforduló két és fél óra járásnyira, míg a 87 lelket számláló Kraszna hat óra járásnyira fekszik. Ez utóbbi településhez tél idején nagyon nehéz eljutni. Bodzavámhoz az öt mérföldre fekvő Zágóban van legközelebb plébánia, mely ráadásul tél idején a Ruszkó-hegyen keresztül járhatatlan – hangsúlyozta a lelkész, akinek végkövetkeztetése: „Zágóból még kevésbé, s az innen távolabb eső más megyékből az adminisztráció lelki haszonnal nem történhet”.²⁰⁷

A fentiek ismeretében a püspök nem volt hajlandó az említett vesztegintézeti lelkésziségeket megszüntetni. Ezért a császári–királyi hadügyminisztérium az 1861. július 4-én kelt rendeletében ismét felhagyandónak nyilvánította a bodzai, a csíkygyimesi és a tölgyesi vesztegintézeti lelkésziségeket, néhány hónappal később pedig felszólította a püspököt, hogy hívja vissza az ott tevékenykedő lelkészeket egyházmegyéjébe,

és a hívek ellátásáról más módon gondoskodjon.²⁰⁸ Haynald Lajos figyelmen kívül hagyta a hadügyminiszter rendeletét, sőt a Főkörmányszékhez intézett levelében a katonai parancsnokságot kegyúri jogainak teljesítésére figyelmeztette. Átiratában hangsúlyozta azt a gyakorlati tényt, hogy a vesztegintézetek lelkésziségei nem csupán az ott állomásozó kisszámú hivatalnokot, hanem az ott letelepedett híveket is ellátják.²⁰⁹ Megjegyezte, hogy a kegyúri kötelességek teljesítésében²¹⁰ a kincstár sokáig példaként szerepelt a nemes urak előtt, ezért illő volna ezt a szokást megtartani. „Ha szabad lenne a katonai főparancsnokságnak a kegyúri kötelességeinek teljesítésétől akkor, mikor akar, elállni, legnagyobb veszedelem érné az egyházakat, mert melyik kegyúr az, ki jelenleg tehernek ne tartaná a kegyúri teendőket?”²¹¹ A kegyurasság önkényes felmondása, a lelkész járandóság folyósításának megtagadása ellentmond az 1822-es egyházmegyei zsinat határozatainak is, mely szerint „a kegyurasság tartozik az alatt levő egyház javadalmazásáról gondoskodni”. A főpásztor a katolikus gróf Haller Ferenc tábornoknagy, belső titkos tanácsos, erdélyi udvari korlátnoknoksági elnök pártfogását is kérte, hogy kézbesítse az uralkodónak a vesztegintézeti lelkésziségek fenntartására vonatkozó kérést. A püspök a fenntartás módjára vonatkozóan gazdasági megoldással is előállt: Javasolta, hogy a megszüntetésre ítélt lelkésziségeket a revindikált havasoknak a székely katonaság pénztárába befolyt és külön kezelt pénzalapjából lehetne fenntartani, különben a székely nép vallásos élete látja kárát.²¹²

Sajnos azonban egyik javaslat, illetve eszköz sem vezetett eredményre, ezért még ugyanebben az évben a Főkörmányszékhez intézett felterjesztésében a püspök már beleegyezett a bodzai lelkésziség megszüntetésébe,²¹³ annak ellenére, hogy „híveinek száma 145-re felmegy, más lelkészállomásoktól öt s még több mérföldnyire távol esik, útjai legrosszabbak, téli időben veszedelmesek”. A pénzügyminiszterhez intézett levelében javasolja, hogy Bodzavámot a legközelebb fekvő Zágónhoz kellene csatolni, melynek lelkészét a

²⁰³ 14033/1534-1860 kormányrendelet, in: GyFl, I. 13/d, 1911/1865.

²⁰⁴ Ugyanúgy meg kívánta szüntetni a bodzavámi lelkésziséget, melynek filiáival együtt 143 híve volt, mint a 213 katolikkal rendelkező töröcsvárit, vagy a 635 hívővel rendelkező gyimesit, vagy akár az akkor ötven éve fennálló tölgyesi lelkésziséget, melyhez 1009 hívő tartozott. Ilyen nagyságrendű plébániákat megszüntetni ugyanúgy értelmetlen, mint filiaként más lelkésziséghez csatolni. (GyFl, I. 13/d, 1911/1865.)

²⁰⁵ GyFl, I. 13/d, 2251/1860.

²⁰⁶ A bodzai lelkészhez hasonlóan, az ojtózi vesztegintézet lelkésze is a további fenntartás mellett foglalt állást, a nagy távolságra hivatkozva. Ő viszont kedvezőbb helyzetben volt, mivel a hívek száma 407 főre rúgott, így megmaradása nem forgott veszélyben.

(Uo., 2482/1860.)

²⁰⁷ Uo., 38/1860.

²⁰⁸ Uo., 2266/1865

²⁰⁹ Uo., 1911/1865. Ezt támasztotta alá a pénzügyminisztérium azon rendelete is, melyben az alsótömösi lelkész költözését Felső-tömösrre megengedte, és járandóságait 105 Ft-tal megemelte.

²¹⁰ A kegyúri kötelességekről részletesebben I. HOLLÓ László 2009, 47–50.

²¹¹ GyFl, I. 13/d, 1911/1865.

²¹² Uo., 2266/1865.

²¹³ Számunkra érthetetlen okok miatt még az ezer hívővel rendelkező gyimesi lelkésziség megszüntetését is elfogadná, mert a szomszédos Gyimeslokról ellátható lenne.

filia ellátásáért cserébe illő javadalmazásban kell részesítenie a katonai parancsnokságnak.²¹⁴ A minisztériumok közti párbeszéd megkezdésének köszönhetően azonban mégsem ekkor került sor a lelkészség megszüntetésére.

A vesztegintézet hivatalainak működtetésében érdekelt pénzügyminisztérium, földműves-, ipar- és kereskedelemügyi, illetve vallás- és közoktatásügyi minisztériumokról van szó. Ez utóbbi ugyanis el akarta kerülni a bodzavámi magyar nyelvű oktatás megszüntetését, amely a tanítói feladatot is ellátó lelkész elbocsajtása esetén bekövetkezett volna.²¹⁵ A vesztegintézeti lelkészség mentőöve ezúttal az oktatás fenntartásának szüksége lett, melynek anyagi áldozatot is hoztak a kormányintézmények. Így a pénzügyminisztérium 1873-ben 420 Ft fizetést határozott meg a lelkésznek a tanítói feladatuk ellátásáért. Igaz ugyan, hogy ettől az évtől lelkészkedésükért már nem járt díjazás. Fogarasy Mihály püspök sérelmezte is a minisztériumi döntést, hangsúlyozva, hogy nem bevett szokás a lelkészek tanítónkénti alkalmazása és díjazása úgy, hogy közben papként semmi fizetést ne kapjanak.²¹⁶ A tanítói díjazás azonban így is meghaladta a papnak korábban adott fizetést. A vámhivatalok átszervezésével a vesztegintézeti lelkészség a pénzügyminisztérium hatásköréből a földművelés-, ipar- és kereskedelmi minisztériumhoz került, mely évente további 50 Ft segélyt utalt ki a bodzai lelkésznek a népnevelési alapból.²¹⁷ A lelkészi javadalom alakulására érdemes volt az előbbieken keresztül egy futó pillantást vetnünk, hiszen egy évtized leforgása alatt a vesztegintézeti lelkészség megszüntetésének gondolatától nem csupán a fenntartás szükségességéig, hanem a lelkészi fizetés rendezéséig is elérkeztünk. Tanúi lehetünk annak, hogy a fenntartást szorgalmazó vallási okok a hívek csekély száma miatt háttérbe szorultak.²¹⁸ Helyüket fokozatosan átvette az oktatás ügye, mely szorosan kapcsolódott az egyre éleződő nemzetiségi kérdéshez. A magyar királyi minisztériumok számára a bodzavámi vesztegintézet fenntartása egyértelműen nemzeti ügyé alakult. Az alábbiakban érdemesnek tartjuk idézni a földművelésügyi minisz-

ter átiratát, melyet 1874-ben a lelkészi fizetés tárgyában a vallás- és közoktatásügyi minisztériumhoz küldött:

„...a lelkészségek ...jelenlegi díjazásuk mellett továbbbi fennállhatásuk teljesen lehetetlenné vált. ...tudomásom van arról, hogy a magyar elem a Királyhágón túli határszél egész hosszában a legnagyobbjára ellenséges állást foglaló román elembe való olvadás veszélyének van kitéve, azért mert a magyar ajkú lakosság nagyobb része vagyontalan napszámosokból állván, saját vallási és iskolai intézmények hiányában egyedül az idegennyelvű román népiskolák s lelkészekre van utalva, és úgy szellemileg, mint anyagilag napról-napra hanyatlak ...halaszthatatlannak tűnik, hogy ...az egész határszél magyar ajkú lakossága érdekeit érintő egyház és iskola ügye tétessék mielőbb megoldás tárgyává ...a kérdéses ügy megoldását immár nem a vesztegintézet vagy egyéb határszéli hivatalok érdeke teszi egyedül szükségessé, magasabb eszme az, mely azt elutasítatlanul követeli, és ez: a nemzetiség védelme, melyet elhanyagolni bizonyára a nemzet ellen elkövetett bűnnel egyenlő volna ...el nem mulaszthatom kiemelni még azt is, hogy a határszéli magyar elem – nézetem szerint – méltán megvárhatja az államtól, miként az segédkezet nyújtson neki az elrománosodás előli szabadulásra, az pedig egyedül akkor érhető el, ha határszéli római katolikus lelkészségek, melyekhez az ottani magyar elem szít, valamint népiskolák állittassanak fel és oly karba helyeztessenek, hogy azok minden irányban megfelelőek, de egyszersmind felszerelésük által tisztelet gerjesztők is legyenek; ellenkező esetben az ott élő magyarság számára csak két út nyílik: az amúgy is már aggasztólag felkapott kivándorlás vagy a román elembe való beolvadás.”²¹⁹

Az ügy megoldására a kereskedelmi miniszter a lelkészfenntartási kérdés megválaszolására felajánlotta, hogy a minisztériuma kezelésében álló templom és lelkész fenntartására szolgáló pénzalapokat kész meg-szorítások nélkül évente átengedni a közoktatásügyi minisztériumnak, hogy azokat a megfelelő pótlókkal és járulékokkal kiegészítve és egységesen kezelve a lelkészek fenntartására fordítsák.²²⁰ Az átirat eredmény-

²¹⁴ A töröcsvári lelkészség megszüntetését ellenben határozottan elutasítja, mivel a legközelebbi egyházközség, Brassó is négy óra járásnyira fekszik, ellátása ezért nagy nehézségekbe ütközne.

²¹⁵ Uo., 1911/1865.

²¹⁶ Zichy József földművelésügyi miniszterhez címzett levelében hangsúlyozta, hogy az erdélyi katolikusok rendelkezésére álló vallásalap nem tudja a lelkészi javadalmazás terhét magára vállalni. A miniszter arra utasította a püspököt, hogy a vallás és közoktatásügyi miniszterhez forduljon, hogy a Vallás- és közoktatási alapból adjanak a lelkészeknek pótlékot, mivel a vesztegintézetek költségvetéséből nagyobb összeget folyósítani nem tud. (Uo., 790/1873.)

²¹⁷ Erre a vallás- és közoktatásügyi minisztériummal történt

megegyezése kínált lehetőséget, hiszen a népnevelési alap az említett intézmény hatásköréhez tartozott. (GyFL SGyL, Bpl, 163/1875.)

²¹⁸ Mint fennebb láttuk, az erdélyi püspököknek már nincs döntő szava a határszéli lelkészség fenntartásának ügyében. Erről az érdekes változásáról tanúskodik a lelkészség életében bekövetkezett kedvező pillanat, hiszen annak ellenére, hogy a püspök lemondott a lelkészség fenntartásáról, a minisztériumok hirtelen mégis fenntarthatónak ítélték.

²¹⁹ L. Hirt János magyar földművelés, ipar- és kereskedelmi minisztériumi osztálytanácsos átiratát Trefort Ágoston vallás- és közoktatásügyi miniszterhez. (GyFL, I. 13/d, 1144/1874.)

²²⁰ Uo., 1144/1874.

re vezetett, mivel a következő évben már sor került a lelkész-tanítók fizetésének emelésére.²²¹

A lelkészséget néhány évre elkerülte ugyan a megszűnés veszélye, de 1882-ben újra előkerültek a régi problémák. A minisztériumok már nem ítélik tovább fenntarthatónak a csekély létszámú határszéli lelkészségeket, és ezek további ellátását ismét Fogarasy püspöktől kérik.²²² A földművelésügyi, ipar-, és kereskedelemügyi minisztérium lemondott kegyúri jogairól, és az egyházközség fenntartását a püspökre bízta. A lelképásztori szempontok szerint döntő püspök természetesen nem vállalta egy lelkész javadalmazásának biztosítását, hiszen ezt korábban sem tette, ugyanakkor a hívek száma sem tette ezt indokolttá. 1888 júliusában Lönhárt Ferenc püspök felmentette szolgálati helyéről az idős ferences lelkészt P. Barthó Boldizsárt, aki a brassói rendházba távozott. A bodzavámi katolikusok ellátását ideiglenesen a brassói plébániára bízta.

A minisztérium közölte, hogy amennyiben a lelkészségeket egyházmegyei vagy egyházközségi alapokból továbbra is fenn kívánja tartani, ingyen átengedik az egyházi célokra az épületeket.²²³ Erre a következő év júliusában került sor, Möller Ede brassói apátplébános-főesperes jelenlétében. Ő az átadás során tapasztaltakról a következőket írta a főpásztornak: *„a kápolna haszonvehetetlen rom, tornya félig összeomolva, falazata egyik oldalról dűlőfélben, zsindegyfedele és mennyezete beszakadva, úgyhogy bemenni sem lehet életveszély nélkül”*. Jelentésében megjegyezte, hogy az épületek, így a kápolna és a papi lakás fenn-

tartása helyben lakó lelkész hiányában nagy nehézségekkel fog járni. Meglátását igazolta az idő, hiszen a kápolnát többé már nem javították ki, állapota egyre romlott. A lelkészi lakásba egy pénzügyőrt költöztettek, aki az ott berendezett kápolna, imaház felszerelését is gondozta.²²⁴ A püspök közel 40 katolikus lelki ellátásának megoldására a brassói főesperes tanácsát kérte.²²⁵ Elsőként felmerült filiaként a Bodolához csatolás szándéka, abban az esetben, ha az 1850-es években megakadt plébánialétesítés megvalósul, de anyagiak hiányában nem jött létre plébánia, így Bodzavám ellátását sem lehetett innen biztosítani.²²⁶ Szóba került a sepsiszentiváni plébániához történő csatolás gondolata is, de a távolság miatt a tervet elvetették. Végül a legkézenfekvőbb megoldás maradt, a földrajzilag legközelebb fekvő Zágon egyházközségének lett leányegyháza a 20. század elejére elnéptelenedő Bodzavám. Igaz, filiaként sem adott túl sok munkát az anyaegyházközség plébánosának. A 19. század utolsó éveiben alig volt példa a szentségki szolgáltatásra, míg a 20. században is csupán a II. világháború alatt használták bejegyzésre a keresztesített anyakönyvét. Az első világháborút követő új államrend Bodzavám határátlépő jellegét megszüntette, hivatalnokrétege elköltözött. A magyar ajkú katolikus hívek egykori jelenlétéről napjainkban csupán a kápolnarom és körülötte a helyi ortodox egyházközség használatába került temető fejfáinak névanyaga tanúskodik.²²⁷ Ezek a bodzavámi katolikus egyházi élet és magyar oktatás egyre fakuló emlékei, melyek az emlékezés során feloldódnak.

²²¹ Uo., 7309/1874.

²²² Uo., 362/1888.

²²³ Uo., 1911/1865; GyFL SGyL, Bpl, 271/1889.

²²⁴ Uo., 440/1889.

²²⁵ Uo., 27/1889.

²²⁶ A katolikusok itteni pártfogója, a bodolai Béli család is támogatja a létrehozási szándékot, hiszen a barokk templom is az

ő telkükön és költségükön épült. Nehézséget a plébánialakás kérdése jelentette. 1890-ben erre megfelelő alkalom kínálkozott, ugyanis eladásra kínáltak Kósa körjegyző házát 3100 Ft-ért. Erre a célra Béli Tivadar felajánlotta 500 Ft-ot, de a hiányzó összeget a Vallásalap és a püspöki uradalmi pénztár együtt sem tudta kitenni, így a vásár elmaradt. (Uo., 181/1890.)

²²⁷ Köpe, Bordás stb.

A vesztegintézeti lelkészségek egyházi viszonyainak kimutatása (1882)²²⁸
(1. melléklet)

Sor-szám	Any- és a fiókegyházak megnevezése	Megye, szék vagy terület, ahová tartozik	Magyar és más ajkú lakosság	Plébánia-e vagy önálló lelkészség	Milyen hatósági intézkedés folytán szerveztetett	Ki ezen lelkészségek kegyura	Ki által gyakoroltatik a kegyúri jog? És ki viseli az összes kegyúri terheket?	Miből fedeztetnek a terhek és mit bír ott a kincstár	Mennyiből áll a szorosan vett lelkészi járandóság, és miből ki által fedeztetik?	Stóla és egyéb járandóság	Észrevételek
1.	Bodza Kraszna	Felső-Fehér m. Háromszék	magyar szláv	Plébánia	Kormány-intézkedések folytán	Kincstár	A magyar királyi földművelési, ipar- és kereskedelmi minisztérium	Az évi költségvetésből engedélyezett összeg	420 Ft évi fizetés, 25 Ft 20 kr tűzifa átalány, 60 Ft templomi átalány Ker. miniszter.	130 Ft	A 13 Ft évi összegből 120 Ft a község részéről fizetetik
2.	Csikgyimesbükk	Csikszék, Felsőki terület	Magyar Magyar	Káplánság	Ua.	Ua.	Ua.		420 Ft évi fizetés, 54 Ft tűzifa átalány, 60 Ft templomi átalány Ker. miniszter	53 Ft	35 Ft a községi járandóság, 18 Ft a stóla
3.	Felsőtömös Alsótömös	Brassó-vidék	Magyar Német Román	Plébánia	Ua.	Ua.	Ua.		420 Ft évi fizetés, 50 Ft tűzifa átalány, 60 Ft templomi átalány Ker. miniszter	0	
4.	Ojtoz Sósmező	Háromszék Berecki terület	Magyar Magyar Román	Plébánia	Ua.	Ua.	Ua.		420 Ft évi fizetés, 48 Ft tűzifa átalány, 60 Ft templomi átalány Ker. miniszter	15 ft	

²²⁸ GyÉL, I. 13/d, 286/1882.

Sor-szám	Any- és a fiókegyházak megnevezése	Megye, szék vagy kerület, ahová tartozik	Magyar és más ajkú lakosság	Plébánia-e vagy önálló lelkeség	Mily hatósági intézkedés folytán szerveztetett	Ki ezen lelkesések kegyura	Ki által gyakoroltatik a kegyúri jog? És ki viseli az összes kegyúri terheket?	Miből fedeztetnek a terhek és mit bír ott a kincstár	Mennyiből áll a szorosan vett lelkesi járandóság, és miből ki által fedeztetik?	Stóla és egyéb járandóság	Észrevételek
5.	Gyergyótrólgyes Holló	Csútszék	Magyar	Káplánság	Ua.	Ua.	Ua.		420 Ft évi fizetés, 43 Ft 50 kr tűzifa átalány, 60 Ft templomi átalány Ker. miniszter	300 Ft	A lelkesnek az állami fizetésen kívül minden családtól 35 kr járandósága van, de a szegénység folytán ez nemigen folyik be
6.	Törösvár, Kuca, Tóhány, Porta, Rozsnyó, Simonkesnett, Keresztényfalva	Fogaras- és Brassó-vidék	Magyar Német	Káplánság	Ua.	Ua.	Ua.		420 Ft évi fizetés, 50 Ft 40 kr tűzifa átalány, 60 Ft templomi átalány Ker. miniszter	30 Ft	
7.	Vöröstorony, Boica, Talmács, Talmácsel	Szebenszék	Magyar Román	Káplánság	Ua.	Ua.	Ua.		420 Ft évi fizetés, 50 Ft tűzifa átalány, 60 Ft templomi átalány Ker. miniszter	3 Ft	
8.	Vulkán	Évenként hatszor tartatik isentisztelet, minden alkalommal a hátszegi ferencrendi szerzet egyik tagja szokott Vulkánba urazni, úti költség fejében egy-egy menésért 15 Ft-ot, egy éven át tehát 90 Ft-ot élvezvén a vulkáni vámhivatal pénztárából. Templomi átalány gyanánt évenként kap a vulkáni vesztegetézetzi igazgató évenként 20 Ft-ot.									

Összes évi költség 3791 Ft 10 kr

A katolikus hívók népességmozgalmi adatai Bodzavámon 1769–1888 között
(2. melléklet)

Évszám	Kereszteltek	Házasultak	Halottak	Megjegyzések
1769	-	1	-	
1770	2	2	8	
1771	4	4	1	
1772	-	-	-	
1773	4	1	1	
1774	-	-	-	
1775	6	-	-	
1776	1	-	1	
1777	3	-	-	
1778	1	-	-	
1779	-	-	-	
1780	4	-	-	
1781	1	1	-	
1782	2	-	1	
1783	3	1	-	
1784	1	-	-	
1785	1	-	-	
1786	2	-	1	
1787	1	-	1	
1788	2	-	1	
1789	1	-	1	
1790	-	-	1	
1791	1	-	-	
1792	1	-	1	
1793	1	-	-	
1794	-	-	1	
1795	-	-	-	
1796	3	-	4	
1797	1	-	2	
1798	2	-	1	
1799	1	-	-	
1800	-	-	-	
1801	-	-	-	
1802	1	-	-	
1803	2	-	-	
1804	1	-	-	
1805	-	-	2	
1806	2	2	2	
1807	3	-	1	
1808	-	-	-	
1809	4	-	-	
1810	-	-	-	

Évszám	Kereszteltek	Házasultak	Halottak	Megjegyzések
1811	2	-	-	
1812	2	-	-	
1813	1	-	-	
1814	2	-	2	
1815	-	-	-	15 római katolikus ²²⁹
1816	2	-	-	
1817	1	-	2	
1818	2	-	-	
1819	-	-	-	
1820	2	-	1	
1821	-	-	-	
1822	2	-	-	
1823	-	-	-	26 római katolikus, ebből 5 katolikus házaspár, 1 vegyes házasság, 11 református ²³⁰
1824	1	-	1	
1825	-	-	1	
1826	-	1	-	
1827	1	-	-	
1828	-	-	-	
1829	1	-	1	
1830	1	-	1	
1831	-	-	3	
1832	2	1	1	
1833	1	-	1	
1834	2	1	-	
1835	-	-	1	
1836	-	-	2	
1837	1	1	4	
1838	2	-	-	
1839	3	-	-	
1840	2	-	2	
1841	6	1	5	
1842	1	2	-	Bodzán 32, Bodzafordulón 7 római katolikus ²³¹
1843	5	1	2	
1844	4	-	2	
1845	5	3	1	
1846	3	-	2	
1847	1	-	4	
1848	7	3	4	Bodzán 45 katolikus, Bodzafordulón és Kalibákon 14 ²³²

²²⁹ LAMÁSCH József 2010, 110.²³⁰ GyFL, Fond I. 4, *Sepsi Miklósvár, Decretum Capellaniae Bodzensis*, 1823, 3.²³¹ GyFL SGyL, Bpl, Plébániai iktatott iratok, *Consriptio ani-**marum Romano Catholicarum in Parochiali Ecclesia Bodzensi*, 1842.²³² ScTr 1848, 31–32.

Évszám	Kereszteltek	Házasultak	Halottak	Megjegyzések
1849	1	-	1	
1850	1	-	-	Bodzán 41 római katolikus
1851	2	-	2	
1852	3	2	3	
1853	3	1	2	
1854	1	1	3	
1855	2	1	4	
1856	6	1	2	
1857	1	-	-	Bodzán 46 római katolikus
1858	4	-	6	
1859	8	2	5	
1860	7	2	2	Bodzán 50, Bodzafordulón 5, Krasznán 87 római katolikus ²³³
1861	7	-	3	
1862	8	1	3	
1863	9	1	1	
1864	6	1	2	
1865	7	-	1	
1866	14	-	5	
1867	11	2	7	Bodzán 60, Krasznán 80 katolikus. ²³⁴
1868	6	3	17	
1869	9	5	4	Bodzán 40 római katolikus
1870	6	1	5	
1871	8	-	5	
1872	10	-	10	Bodzán 22, Krasznán 70 római katolikus hívő, ebből 14 katolikus házaspár, 3 vegyes házasság ²³⁵
1873	13	1	9	
1874	7	1	6	
1875	12	-	7	
1876	7	-	4	
1877	5	-	2	
1878	7	-	12	Bodzán 42, Krasznán 103 római katolikus ²³⁶
1879	6	1	4	
1880	3	-	1	Bodzán 46 római katolikus
1881	3	-	5	
1882	4	2	2	Bodzán 44, Krasznán 18 római katolikus ²³⁷
1883	2	-	2	
1884	2	-	2	
1885	2	2	1	
1886	4	-	1	

²³³ GyFl, I. 13/d, 38/1860.²³⁶ CcTr 1878, 20.²³⁴ ScTr 1867, 18.²³⁷ GyFL SGyL, Bpl, XIII, *Relatio periodica*, 39/1882.²³⁵ GyFL, Fond I. 4, *Sepsi Miklósvár, Bodza, Puncta directiva visitationes canonicae inservientia*, 1872, 7.

Évszám	Kereszteltek	Házasultak	Halottak	Megjegyzések
1887	2	-	1	
1888	1	-	5	
1889		-	2	
1890	1	-	2	Bodzán 46 római katolikus ²³⁸
1891	-	-	4	
Összesen	500	57	229	

Pénzes Lóránd – Gyulafehérvári Főegyházmegyei Levéltár Sepsiszentgyörgyi Gyűjtőlevéltára, Sepsiszentgyörgy, Csiki út 88., RO520019; penzilo@gmail.com

Levéltári források

Gyulafehérvári Főegyházmegyei Levéltár (GyFL)

- Fond I. 1/a: *Püspöki hivatal iktatott iratai*
- Fond I. 4: *Kánoni látogatások jegyzőkönyvei*
- *Sepsi Miklósvár, Decretum Capellaniae Bodzensis, 1823*
- *Sepsi Miklósvár, Bodza, Puncta directiva visitationes canonicae inservientia, 1872*
- Fond I. 13/d: *Tematikusan rendezett külön kezelt iratok, 1773–1995, Bodza, Tömös, Gyimes, Törösvár és Tölgyes kápolnákkal kapcsolatos ügyiratok, 1853–1884.*
- Gyulafehérvári Főegyházmegyei Levéltár Sepsiszentgyörgyi Gyűjtőlevéltára (GyFL SGyL)
- *Brassói Szent Péter és Pál Plébánia iratai* (Bpl)
- Romániai Országos Levéltár Kovászna Megyei Irodája, Sepsiszentgyörgy / Arhivele Naționale ale României Biroul Județean Covasna, Sf. Gheorghe (Sepsiszentgyörgyi állami levéltár, SÁL)
- Fond 105: *Anyakönyvek*
- Nr. 391, *Bodzavámi római katolikus plébánia anyakönyvei (1770–1829)*
- Nr. 392, *Bodzavámi római katolikus plébánia anyakönyvei (1824–1885)*
- Nr. 393, *Bodzavámi római katolikus plébánia anyakönyvei (1857–1943)*
- Nr. 705, *Zágoni római katolikus plébánia anyakönyvei (1722–1806)*

Irodalom

- BeCcTr 1788 = *Bibliotheca Ecclesiastica et catalogus venerabilis. Cleri M. Principatus Transilvaniae, Alba Carolinae, 1788.*
CcTr 1867 = *Catalogus venerabilis cleri Diocesis Transylvaniensis, 1867, Claudiopoli*
Cc Tr 1874 = *Catalogus venerabilis cleri Diocesis Transylvaniensis, 1874, Albae Carolinae.*
CcTr 1878 = *Catalogus venerabilis cleri Diocesis Transylvaniensis, 1878, Claudiopoli.*
ScTr 1848 = *Schematizmus cleri Diocesis Transylvaniensis, 1848, Claudiopoli.*
ScTr 1882 = *Schematismus cleri diocesis Transylvaniensis, 1882, Albae Carolinae.*

*

BODÓ Márta

- 2003 Assisi Szent Ferenc rendje Erdélyben, *Studia Universitatis Babeş-Bolyai, Studia Theologica Latina*, XLVIII/1, Kolozsvár, 121–133.

CSÁKI Árpád

- 2011 *A sepsiszentgyörgyi református egyház a 17–19. században*, Sepsiszentgyörgy.

FERENCZI Sándor

- 2009 *A Gyulafehérvári (Erdélyi) Főegyházmegye történeti papi névtára*, Budapest–Kolozsvár.

GYÖRGY József

- 1930 *A ferencrendiek élete és működése Erdélyben*, Kolozsvár.

HOLLÓ László

- 2009 *A világiak által „vezetett” egyházmegye*, Kolozsvár.

KÖVÁRY LÁSZLÓ

- 1892 *Erdély régiségei és történelmi emlékei*, Kolozsvár.

LAMÁSCH, JÓZSEF

- 2010 *A barcasági szent főesperességek és a később velük kánonilag egyesített Sepsi- és Miklósvár székely székek leírása (vagyis történelme) a szűz születésének 1352-ik évétől az 1815-ik év kezdetéig* (ford. Szirmai Béla), Ikono, Brassó.

²³⁸ VARGA E. Árpád 2002, 197.

NAGY Botond

2007 Rendvédelem a magyar–román határon a 19. század második felében, *Acta Siculica* 2007, Sepsiszentgyörgy, 437–453.

2008 Az osztrák–magyar–román külkereskedelem szállítóeszközei, 1, A szárazföldi szállítás struktúráváltásának körülményei, *Acta Siculica* 2008, Sepsiszentgyörgy, 377–389.

ORBÁN BALÁZS

1873 *A Székelyföld leírása*, VI, *Barcaság*, Budapest.

PÉNZES Lóránd

2011 *A sepsiszentgyörgyi katolikus egyházközség a 18–20. században*, Sepsiszentgyörgy.

SZABÓ György Piusz

1921 *Ferencrendiek a magyar történelemben. Adalékok a magyar ferencrendiek történetéhez*, Budapest.

SZÖGI LÁSZLÓ

2006 *A Gyulafehérvári Érseki Levéltár és az Erdélyi Katolikus Státus Levéltára I.*, Gyulafehérvár–Budapest.

VARGA E. Árpád

2002 *Erdély etnikai és felekezeti statisztikája*, V, Teleki László Alapítvány – Pro-Print Könyvkiadó, Budapest–Csíkszereda.

Capelania de vamă din Vama Buzăului

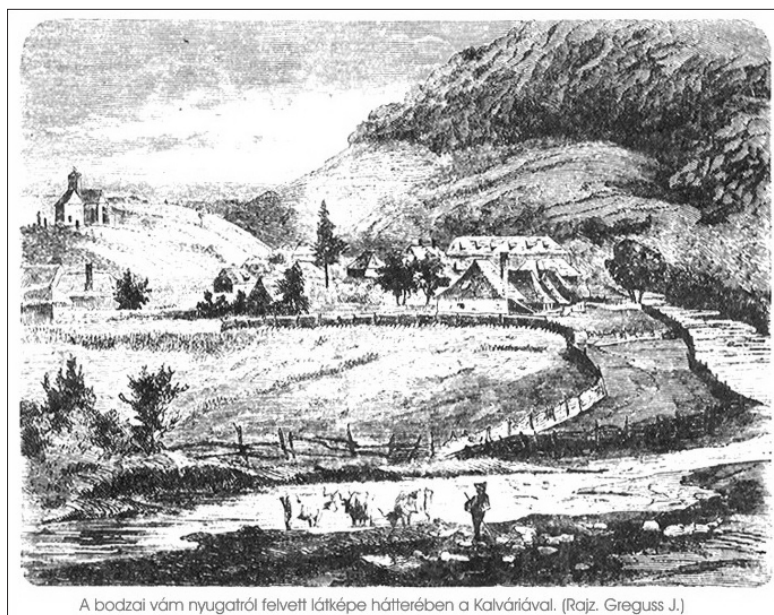
(Rezumat)

Înainte de amenajarea celei de la Predeal, Pasul Buzău (Pasul Tabla Buții, al Muntelui Tătaru) se considera principala trecătoare a Regatului Ungariei spre Gurile Dunării. Vama acestuia însă, de lângă râul cu același nume, a fost înființată abia în secolul al XVIII-lea. La început pastorația catolicilor maghiari și germani de aici s-a făcut de către călugării franciscani, în calitate de misionari în Scaunul Orbai, respectiv de parohi din Zagon. În 1763, regina Maria Tereza a asigurat o retribuție fixă pentru călugări în Vama Buzăului. Au activat acolo în funcție de capelani vamali în perioada 1769–1827. Mai târziu, episcopul romano-catolic al Transilvaniei a numit parohi pentru Vama Buzăului, Crasna și Întorsura Buzăului, din rândul preoților eparhiei sale. Aceștia au asigurat pastorația până în iulie 1888, îndeplinind și funcția de învățător în lipsă de dascăli. Capelania era patronată de Trezoreria de la Viena, care a asigurat plata clerului și a avut grijă de capelă și de casa preotului. Capela a fost construită în anul 1794 și a beneficiat de o dotare modestă. Numărul enoriașilor catolici abia a ajuns la cincizeci de suflete. Din punct de vedere al dreptului canonic nici nu li se cuvenea un paroh local. Parohia era finanțată din interes de stat. În perioada dualistă, intrând sub patronatul Ministerului de Finanțe, s-a și inițiat desființarea ei. Desființarea a avut loc până la urmă în iulie 1888. Ruinele capelei și cimitirul înconjurător în prezent se află în posesia bisericii ortodoxe.

The Border Checkpoint Customs Chaplaincy at Bodzavám (Vama Buzăului, Braşov County)

(Abstract)

Before setting up the Predeal Checkpoint, the main border pass from the Hungarian Kingdom towards the Danube Mouth was considered the Bodza/Buzău Pass (the “Tatárhavas” or “Tabla Buții” Pass, from the Tătaru mountain). However, the Bodza Customs Station in the vicinity of the homonymous river was founded as late as the 18th century. In the beginning the pastoralization of the Roman Catholic Germans and Hungarians stationed here was assured by the Franciscan monks, as missionaries for the Orbai Seat, as well as by parish priests from Zágón (Zagon, Covasna County). In 1763, Queen Maria Theresa assured a fix retribution for the monks in Bodzavám. They activated there as Customs chaplains in the period between 1769 and 1827. Later, the Roman Catholic bishop of Transylvania named parish chaplains for Bodzavám, Kraszna, and Bodzaforduló (Crasna, and Întorsura Buzăului, Covasna County) from the ranks of the priests of his own eparchy. These priests had assured the pastoralization until July 1888, fulfilling at the same time the role of teachers in lack of school pedagogues. The Chaplaincy was patronized by the Vienna Treasury, which assured the payment of priests as well as the management of the chapel and the priest’s house. The chapel was built in 1794 and was modestly equipped. The number of Catholic churchgoers had hardly reached 50 souls. From the aspect of the Canonical Law, such a low number wasn’t even supposed to have a local chaplain. The chaplaincy was financed because of state interest. In the Dualism period, the chaplaincy was moved under the jurisdiction of the Ministry of Finances, and this authority initiated indeed its dissolution. The dissolution took place finally in July 1888. The chapel ruins and the nearby churchyard are today in the possession of the Romanian Orthodox Church.

1. ábra Az 1794-ben a Kálvária dombon épült kápolna
(ORBÁN Balázs 1873, 67)

2. ábra A kápolnarom napjainkban (Kapitány László felvétele)

3. ábra A kápolnarom a temetővel (Kapitány László felvétele)

4. ábra Temetőrészlet (Kapitány László felvétele)

